

Snopič 22-23. — V Gorici, 31. novembra 1896. — Cena 50 kr.

Cena naročnikom za 12 snopičev:

2 gld. 40 kr.

Knjižnica za mladino.

USTANOVILA „ZAVEZA SLOVENSКИH UČITELJSКИH DRUŠTEV“

Izdajatelj in odgovorni urednik

Andrej Gabršček.

Izhaja zadnji dan vsakega meseca v trdo vezanih
snopičih, obsežnih povprečno po 6 pol.

V G O R I C I.

Tisk in sal. „Goriška tiskarna“ A. Gabršček.

1896.

4, JUN. 1929

V domačem krogu,

ZBIRKA

pesmij in povestij za mladino

Izvirno spisal

ali na podlagi hrvaških, italijanskih in nemških izvirnikov

priređil

Janko Leban,

nadačitelj na Trebnem pri Mokronogu.

V GORICI.

Tisk. in zal. „Goriška tiskarna“ A. Gabrčnik.

1896.

752054
me gl.

52054 -

D 504/1959

8

Mladi učenec.

Jaz mlad sem učenec,
Le meter visòk;
A vendar smem reči,
Da vrl sem otròk!

Saj sam se oblačim,
Umivam se sam,
In v šoli naloge
Najbolje jaz znam!

Ko k jedi prisedem,
Zahvalim Bogá,
Ki jesti in piti
Do sita*) mi dá.

*) D o s i t a = do sitega. (Stara, posnemanja vredna
lika, kakor n. pr. d o d o b r a (namesto: do dobrega); d o
a l a (nam. do malega) itd.

Očeta in mater
Jaz ljubim gorkó
Ter slušam ju vedno
Spoštljivo, lepó!

Ko pride pa večer,
Molitev zvršim
Ter v pósteljci svoji
Presladko zaspím.

Jaz mlad sem učenec,
Le meter visòk!
Recite: li nisem
Res priden otròk? —

Zorka in prepelica.

(Hrvatski spisal : *Josip Milaković*).

Na desni obali Save, nedaleč od Z., stoji lep gosposki dvorec. Od vseh strani ga okrožuje visoko drevje; za njim se vrste rodovitna polja, livade in pašniki.

Mala Zorka, gospodarjeva hči, je lepa deklica. A ni samo lepa, nego tudi dobra. Vsakomur se na prvi hip prikupi vsled svojih modrih očij in zaradi svojega prijaznega vedenja. Zorka je dobra vsakomur. Velikokrat pride pred domači dvorec seljak, ki išče gospodarja. Proti njemu se takoj izpusti domači pes, da bi ga ugriznil. A

Zorka? Ona steče k psu, ki jo pozna, ter ga umiri.

Ko dojde berač v grad, gledajo posli, da ga odpravijo. To se zdi Zorki vselej prav žalostno. Zato je premišljevala, kakó bi pomagala takim revežem. Pri obedu ji vselej ostane nekaj kruha ali česa drugega. Ta jedila spravlja v omarico, da jih deli med siromake. Nekdaj jo mati vpraša, čemu hrani te ostanke? Ko izvé, kaj dela Zorka ž njimi, pogladi jo po licu ter reče: «Prav takó, zlata moja hčERICA! Ti si dobro in ljubeznivo dete!» —

Zorka se najraje izprehaja po polju, kjer rastejo cvetlice in pevajo ptičice.

Mati jo oblači vselej prav snažno. Njena obleka je modre barve in kratkih rokavov. Na glavici pa ji stoji širokokrajn klobuk. Človek bi mislil, da vidi angelja, ko jo opazuje, šetajočo se po polju. Najraje zahaja na stezico, kjer posluša glas neke ptice, ki se skriva v žitu. Ptica se glasi: «pet pedi, pet pedi!»

Zdi se, kakor da bi ptica vedela, kdaj prihaja Zorka, kajti vselej se tačas oglasi: «pet pedi, pet pedi!» —

Zorki pa se ti glasi zdijo neizrečno mili, da-si niso podobni pravemu petju. Vselej jih posluša prav rada.

Takó zahaja vsako jutro na ono mesto, kjer se oglašá nepoznana ptica.

* * *

Poletno jutro je . . . Solnce razsvetljuje biserno roso po travi in po cvetju . . . Zorka že rano vstane ter ide na vrt. Zdajci sliši pred dvorom lajanje psov. Pohiti tja in opazi očeta v lovski opravi, ki se uprav odpravlja z drugimi lovci na lov.

— Kam odhajaš, oče? — povpraša Zorka.

— Na lov, mila hčerkica!

— A kaj boš delal na lovu? nadaljuje nedolžna deklica, in glas jej bojazljivo vztrepeče.

— Streljali bomo ptice, katere ti potem donesemo.

— Ah, oče, nikar ne ubij te moje ptice!

Zorka plaho vzdihne.

— Katere ptice? povpraša oče, katerega je iznenadilo to povpraševanje deklice, njegove jedinice.

— Tam-le v polju! — — pokaže s prstom Zorka.

Oče se nasmeje svojim tovarišem, za nekoliko časa jih pusti, prime deklico za roko ter ji reče, naj mu pokaže, kje je tista ptica.

Zorka odvede očeta na ono mesto, kjer je vsak dan poslušala glas: «pet pedi, pet pedi!»

Za njima je stopal tudi gospodarjev veliki lovski pes. Žival privzdigne ušesa ter prične neprestano nekaj vohati. Naglo se zaleti v klasje.

— Joj, oče, pes! . . . Moja ptica! . . . zakliče deklica; a bilo je prekasno . . . Oče psa ni mogel ustaviti. Pes je zavohal ptico, brzo jo zagrabil za vrat in prinesel pred

gospodarja. Zastonj je gospodar klical psu, naj izpusti ptico. Držal jo je v gobcu takó čvrsto, da se ji je kri cedila iz vratu . . .

— Moja ptičica, moja ptičica! . . . je kričala Zorka in plakala. Ko je oče vzel psu ptico iz ust, je bila že mrtva . . .

Žalostna Zorka se ni mogla utolažiti. Oče ji obljubi, da ji prinese še lepših ptic. A deklica je vendar v ednomer vzdihovala: «Moja uboga, moja mila ptičica!» . . .

Pes se je hotel zopet vrniti na isto mesto. A oče mu to zabrani ter sam steče tja, od koder je pes prinesel ptico.

— Zorka, Zorka! — pokliče oče hčerko. Pojdi sem!

Deklica pohiti tja. In kaj zagleda? Na zemlji, sredi klasja, je bilo gnezdo, v njem pa male ptičice, na pol še gole. Zorki jame živahneje tolči srce. Sklone se k ptičicam ter jih prične božati.

— Ptičice, moje uboge ptičice! je govorila med solzami, nekoliko veselja

nekoliko žalosti... Ve ste izgubile mamico; no, odslej bodem jaz skrbela za vas!

Očetu zarosé oči, takó je bil ganjen ob tem prizoru. Hitro steče domov ter odvede psa seboj. Tam naroči poslom, naj pazijo na ptice, dokler ne odrastejo.

Zorka je večkrat na dan obiskovala ptice ter siroticam donašala hrane. Bila jim je prava tovarišica, milosrčna mati! Vsak dan se je blizu tam izprehajala ter pazila, da ne bi došel pes, pa da bi ptičic ne zadavil.

Kakó vesela je še bila nekega dné, ko je zaslišala iz gnezda znane glasove svojih varovank: «pet pedi, pet pedi!»

Otroci, Zorka vam bodi v lep zgled!

Kedór je blazega srcá,
Celó živali rad imá!

Sirota.

Stvárník, večna Ti*) dobrota!
Milo mojo čuj prošnjó,
Ki do tebe jaz sirota
Dvigam danes jo v nebó.

Nimam áteja ni mame,
Sama širom sem svetá —
Ti, *o Stvárník, skrbi za-me,*
Téši žalost mi srcá!

*) Tukaj pišemo zaimék „Ti“ z veliko zaradi spošto-
vanja do Boga. Iz istega vzroka pišemo „Stvarník“ z veliko
(glej 3. vrstico druge kitice!), ker ta besedica tu nadomešča
besedico „Bog“.

Vsevedni Bog.

(Po Hajn iz nemščine).

Veš to li: koliko na nēbi
O jasni noči zvezd migljá?
Li znan oblakov broj je tēbi,
Ki širom se podi nebá? —
O, vedi: Bog jih je nabrójil,¹⁾
O njih številu ne bo dvožil! —

Veš: koliko li v solnčnem soju²⁾
Poleti se drvi mušic?
Kaj³⁾ ptic prepeva v perivoju,⁴⁾
Kaj rib zigráva v dnu vodíc? —
Glej: Bog jim sam je dal imena,
Neznana Njemu ni nobena! —

¹⁾ Nabrojil = seštel.

²⁾ Solnčni soj = solnčni svit, solnčni žar.

³⁾ Kaj = v tem primerljaju: koliko. Tudi pesnik Prešeren ima v svoji pesmi „Spominjaj se smrti (glej „Tretje berilo“ str. 35): „kaj znancev že zasula je lopata!“ (=k o l i k o znancev...)

⁴⁾ Perivoj = vrt.

Veš: kóliko otrók li vstaja
Iz pósteljic, ko sine dan,
Ter po zelenih tratah raja,*
Da njihov spev zveni glasán? —
Bogú nobén otrók ni v zgubi,
On vé i zá-te in te — ljubi!...

*) Raja = pleše.

Milica.

(Poleg hrvaščine).

Milica je imela siromašne roditelje. Vendar so jo dostojno oblačili in živili kakor njenega bratca Štipka. Milica je hodila v šolo. Tu jo je vse ljubilo. Posebno zaradi nekega dogodka si je pridobila vsa srca.

Nedaleč od Miličinega stanovanja sta živela uboga in stara zakonska. Gospodinja je ležala že leta in leta bolna v postelji, a njen mož je bil oslepel. Takó sta oba živela v bedi in siromaštvu. Milica si je večkrat pritrgala kak grizljaj uprav od ust, da ga je nesla ubogi obitelji. Milica je bila

deklica plemenitega srca. Nesrečna zakonska sta jo imenovala svojega angelja. A prišla so slaba leta. Milica je doma sama komaj toliko dobivala, da ni trpela lakote.

Kaj si umisli blago dekličino srcê?

Bilo je po letu. Milica je hodila s svojim malim bratom v gozd ter tam brala vijolice, georgine in druge cvetlice. Nabrano cvetje je nosila v mesto na prodaj. Meščani so radi kupovali od prijazne deklice cvetlic ter ji časih še navrgli kak vinar. Milka je tedaj vselej veselo tekla v prodajalnico. Tu je kupila jestvin in drv za uboga zakonska, ki sta jo blagoslavljala zaradi njenega dobrega srcá.

Ko so meščanje izvedeli, kakó porablja Milica skupljeni denar, so jo še bolj čislali. In še danes, ko je Milica že odrasla, in uboga zakonska spita v grobu, še danes jo ceni vsakdo!

Ni li res bila Milica pravi angeljček?

Mačka.

(Poleg hrvaščine).

Ljubomil in Nevenka sta bila zmerom skupaj. To se tudi spodobi bratcu in sestri. Igrala sta se navadno na vrtu ter se lepó kratkočasila. Kar sta videla, da delata oče in mati, to sta poskusila tudi onadva. Ko si ju gledal, kakó sta se lepó igrala, mislil bi, da imaš pred seboj resna človeka, nikar takó majhnih otrok!

Mati njiju se je pečala bolj z delom v hiši in v kuhinji. Pospravljala je sobe, kuhala, šivala, predla, pletla in kar je še takih domačih opravil, vse ji je šlo lepó izpod rok. Oče je hodil na polje, nadzoroval tam hlapce, dekle in posle.

Ljubomil in Nevenka sta se v tem igrala na vrtu sredi lepó dišečega cvetja. Tu je bil njiju dom. Nevenka je bila gospodinja, a Ljubomil gospodar.

Stariši so jima dali različnih pösod in stvari, da sta se kratkočasila ž njimi.

Nekega dne prihiti Nevenka k materi v kuhinjo ter jo prosi, naj ji dá malo mačko, da jo nese v «svojo kuhinjo». Mati ji izpolni željo ter ji dá malo mačko. Toda opozori jo na to, da mačka rada krađe, do česar le more priti.

Ta mačka je bila veselje mladih gospodarjev. Ves božji dan sta jo varovala in božkala. Vkljub temu jima je mačka večkrat utekla. Toda Ljubomil jo je vselej ulovil ter prinesel zopet Nevenki.

Nevenka je imela pod jednim drevesom celo kuhinjo. Tu je kuhala in pripravljala jedi. Ko je pa bilo vse gotovo, je pogrnila stolček, in tedaj sta šla mala gospodinja in mali gospodar jest. Kar je ostalo, dela sta v «kuhinjo» na malo klop.

Dokler sta obedovala, je ostala mačka kraj klopi. Tja jo je položila Nevenka z naročilom, naj počaka, dokler ne pojužinata.

Mala mačka je čakala, čakala in gledala,

kakó se gostita onadva. Imela sta na «mizi» dobrega dovolj: jabolk, orehov, kolačev in vedi ga Bog, kaj še vse! Mački je bilo čedalje težje ostati pri mizi. Zdajci skoči neopažena na klop ter se loti tam mleka, ki je bilo v plehasti posodi. Ko se naloka, spusti se zopet na tla in zadremlje.

— Nevenka! — se oglasi po južini Ljubomil — a kaj hočeva z onim mlekom le-tam?

— Ali si moder, gospodar moj predragi! Že vem, kaj bi ti rad. Iz onega mleka napravim maslo, da veš! — To rekši «pospravi mizo» ter pobere ostanke, da jih dá mački.

— Muca, muca, tu je tvoja južina, pokliče Nevenka.

Toda mačka se ne gane z mesta.

— O, ti prevzetna muca ti! reče Ljubomil.

V tem opazi Nevenka, da so mačkine tace in brkasti gobček zamazani z mlekom. Urno pogleda v plehasto posodo; — bila

je prazna! Oj, koliko jih je morala slišati mačka!

Naposled Nevenka obriše mački gobček in tace ter jo še jedenkrat ljuto pokara: Ti grda tatica ti, dam ti jaz mleka! Ne bodeš v moji kuhinji več gospodarila! Nato jo prime ter odnese v kuhinjo k materi. Tukaj izpregovori:

— Tukaj, mati, imate svojo muco! Jaz se nečem več igrati ž njo! — Na to poprosi mater, da ji dá mleka.

— Ali ti ga nisem dala že davi? — vpraša mati.

Nevenka zardí, pa odgovori materi:

— Mačka mi ga je popila . . .

— Glej si ga no! Ali ti takó varuješ svoje reči? No, dam ti še enkrat mleka, a mačko moraš zopet vzeti sabo. Ona te je naučila pameti. Odslej ne bodeš več puščala svojih rečij kjer si bodi, ampak lepo jih bodeš pripravljala in zapirala. Ako bodeš zmerom takó delala, kakor pravim, ne vzame

ti muca ničesar. Ti se pa takó priučiš redu in gospodinjstvu.

Nevenka odnese v jedni roki posodo z mlekom, v drugi mačko. Skrbno je pazila odslej, da se muca ni pritepla več do mleka.

Odsehdob so bile Nevenkine reči vse v lepem redu.

Jablana.

(Poleg hrvaščine).

Vidin oče je bil zasadil na vrtu blizu hiše mlado jablano. Bilo je to onega dné, ko je prišla Vida na svet.

— Ta jablana — je rekel oče — bode Vidina.

Vida je rasla, a ž njo tudi jablana. Minila so štiri poletja in napočilo je peto. Jablana je bila v bujnem cvetju, a lica Vidina so tudi cvetela samega zdravja.

Nekoč pride Vida na vrt in vidi, kakó jablana krasno cvetè.

— O, glej, prelepega cvetja! — vzklikne Vida, seže po bližnje veje ter pobere vse cvetove, kolikor jih je mogla doseči.

* * *

Došla je jesen.

Vidine oči so večkrat opazovale krasen sad, kateri je lepšal jablanine veje. Toda zastonj je skušala, da bi dosegla kako jabolko.

— Mati! — reče Vida svoji materi, ah, kakó me jezi to drevo! Ne morem doseči niti jednega jabolka!

— Te veje vendar niso takó visoke — deje mati.

— O, so, mati, so! Glej, kakó so gori rdeča jabolka!

Mati se ji na to približa ter pravi, naj skuša doseči najnižjo vejo. Vida to stori, a ob jednom potoži:

— Mati, na tej veji ni jabolk!

— A kaj misliš, zakaj jih ni? po-
praša mati.

Vida umolkne. Ni vedela kaj odgovoriti.

Mati pa nadaljuje:

Tega poletja, ko je jablana cvela, sem videla deklico, kakó je trgala cvetje s spodnjih vej. Glej, više ležeči cvetovi, katerih ni mogla doseči, so ostali na drevesu in iz njih so izrasla krasna in slastna jabolka! Kaj misliš, Vida, bi li bilo tudi na tej veji kaj sadja, ako bi ne bila pobrala deklica cvetja ž nje?

— Bilo bi, bilo! — odgovori deklica v zadregi, kajti spomnila se je, da je ona bila tista deklica, katera je obrala cvetove. Spoznala je, da se nobeno delo na svetu ne more zakriti. Tako vsaj sta jo učila oče in mati. A če naših skritih del nihče ne vidi, vidi jih pa Bog, kateremu ne moremo zakriti ničesar. Na to takoj prizna materi, da je ona sama bila ona deklica, katera je pobrala cvetje z dolnjih vej.

— Ti? — reče začudeno mati. No, ker si se tako odkritosrčno izpovedala svojega

greha, dati ti hočem najlepše jabolko. Samo mi moraš obljubiti, da tega ne storiš več!

Hčerka to obljubi, zahvali mater za jabolko ter odide z vrta. Vesela je bila o tem, kar je ravnokar izvedela, kakó namreč iz cvetja raste sad.

O tem je pravila še istega dne tudi svojim tovarišicam.

Zášle deklice.

(Poleg hrvaščine).

Danica, Milica in Darinka se napotijo nekega dne na polje, da bi se tam malo poigrale. Brale so cvetlice ter si vile venčke. Čim dalje so stopale, tem več lepih cvetlic so našle. Kakor pridne čebelice so letale od cveta do cveta, dokler niso nabrale dovolj cvetlic.

A v tem so bile prišle precěj daleč. Zdajci so bile osamljene sredi polja. Močno

se prestrašijo. Joj, kaj početi! Stezo so izgubile . . . No, one vendar niso jokale in zdihovale, ampak srčno iskale pot, po katerem bi se vrnile. Stopale so druga za drugo ter gledale, ne bi li našle koga, ki bi jim pokazal pot.

Mala Darinka je uprav počela jokati, ko najstarša deklica, Danica, opazi dva dečka, ki sta šla proti njim. Bila sta to Danilo in Milivoj. Korakala sta proti morju, da bi tam lovila ribe ter se okopala v zdravi morski vodi. Do morja sta imela še pičle četrte ure.

Ko dečka prideta do deklic, se ustavita, a Danilo jih povpraša, kako so došle le-sèm. Deklice so bile srečne, presrečne, da so našle človeka, od kogar so se nadejale, da jim pokaže pot. Povedó torej po pravici vse ter naprosijo dečka, naj bi jih spremil jeden njiju domov.

Danilo se takoj uda ter obljubi, da deklice spremi; a Milivoj ga skuša pregovoriti. Hotel je, da deklicam pokaže samo stezo, a ne, da jih spremi do doma. Milivoj

se je veselil, da pojde z Danilom ribarit in kopat se v morje. A zdaj, če se vrneti, ne bode več časa za to. Danilo pa je Milivoju zatrjeval, da je jedino dobro, da spremi deklice domov. «Deklice bi se same lahko izgubile, ali Bog ve, kaj bi se ž njimi lahko zgodilo!»

Četudi Milivoju ni ugajalo Danilovo razlaganje, se je udal vendar, in vsi so se napotili proti mestu.

Še ne dospejo v mesto, ko srečajo očeta teh deklic; vesel se jim pridruži. Ko mu dečka razodeneta, kaj in kakó, zahvali ju prav lepo. Povabi ju ob jednem v svoje stanovanje, kjer jima dá sadja ter obeča vsakemu še poseben dar. Deklice so hvaležne objemale svoja rešilca.

* * *

Drugi dan popoldne sta šla dečka k morju. Ko hočeta ribarit in kopat se, pristopi k njima redar in jima reče, da je sedaj zabranjeno, kopati se; kajti uprav

včeraj popoldne so tod videli velikega morskega psa. Morski pes je nevarna žival, ker kakor blisk lahko močno pohabi ali celó umori kopajočega se človeka.

— Milivoj — izpregovori Danilo — ali ni nama sam Bog včeraj poslal ona dekletca, da so naju srečala in preprečila najino namero?

* * *

Nekaj dnij kasneje je oče onih deklic hotel izročiti obljubljeni dar Danilu in Milivoju, toda Milivoj odkloni darilo ter pravi:

— Hvala Vam, čestiti gospod! Vaše hčerke so nama rešile življenje. In pripovedoval je gospodu ves dogodek.

Štirje letni časi.

Zeléni spet so vrli, trate,
Dehté cvetlice v mehkem hladi,
Glasé se ptičice krilate —
Nastopek je — **pomladi!**

Na polju žito rumenéva,
Pripeka solnce, vene cvetje,
Na drevju sadje dozoréva —
Tu górko je — **poletje!**

Raz trt se sládsko grozdje smeje,
Trgačev se razlega pésen,
Rumeno listje pada z veje —
Dospela k nam je — **jesen!**

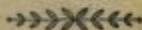
Ledena sapa zunaj hruje,
Veselja več priroda nima,
Sneži in pótok zamrzuje —
Otroci, tu je — **zima!**

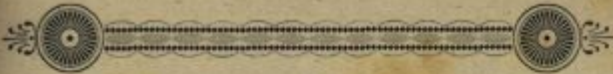
Presajena cvetka.

Ob potoku sta veseli
Cvetki cvetli nekedaj,
Družno tám kaj sta živeli,
Vžívali ljubezni ráj.
Hudournik*) pa prúhruje,
Eno cvetek zrine s tal,
In na tla deže le tuje
Vzbúr kani jo vrže val . . .

A presájeni cvetlici
Lice zdaj bledí, vení —
Milo jí je po družici,
In okó se jí solzí . . .

*) Hudournik = deroč potok.

Zaradi jednega samega pregreška!

(Prosto poleg nemščine po *Frančišku Frischu*).

„Temno hišo“ so imenovali ljudje poslopje, ki je stalo daleč tam ob koncu mesta, kjer stanujejo po ubornih kočah navadno le siromašnejši ljudje, delavci, ki imajo velike rodbine. In ta pridevek je zaslužilo v polni meri! Veter in vreme sta bila odkršila s sten tega poslopja že cele kose zidovja. Kar ga je pa še ostalo, to je bilo umazano — sive barve, kateremu so se poznala leta. Splošna zanemarjenost je vladala v vsej okolici tistega kraja. To vse pa je delalo na mimo gredečega človeka neprijeten vtisek. A „temna hiša“ se je zdela človeku še čudnejša zategadelj, ker so se

njena velika vrata odpirala le redko. Okna „temne hiše“ so bila slepa; imela so starokopitno omrežje ter se niso nikoli odpirala na cesto. Noč in dan je vladal v tej hiši mir. Le če je časih stopil kak berač čez tri kamenite stopnice, ki so vodile do vrat, ter se zaman trudil, da bi jih odprl: le tedaj se je v hiši nekaj oglasilo. Star pes je začel renčati. Skozi linico pa je suha roka pomolila beraču nekaj drobiža. Redkodlakavi pes se je o takih prilikah le težko utolažil. Renčal je nekaj minut še po beračevem odhodu, dokler mu ni velel osoren moški glas, naj miruje.

Pes in mož, ki je ob takih prilikah nanj kričal, to sta bila jedina prebivalca „temne hiše“. Niti služabnika, niti dekle ni bilo v hiši. Kar je bilo skuhati, pospraviti ali sploh še kaj takega dela: to je vse opravil gospodar sam. Navadno je zjutraj zarana hodil kupovat to, česar je potreboval. Kupoval je pa le malenkosti, kakor kak reven in silno zmeren človek.

Včasih o gorkih poletnih dneh, ko je bezeg dehtel, so se za precej visokimi vrt-nimi zidovi „temne hiše“ oglašale gosli, in to kaj ljubko in milo. Vodil je lok gospodar sam s spretno rokó. Kajpada: to se je le redkokrat dogajalo. In še takrat ta „godba“ nič ni bila prav povšeči domačemu štirino-gatemu prebivalcu. Najprej je potihoma, potem pa silneje in silneje lajal ob takem sviranju svojega gospodarja. Sicer pa se je gospodar le redko pečal s takim delom, kar smo slišali že poprej. Zvečine je delal na vrtu, ali je pa ves dan in nekoliko tudi po noči tičal v knjigah.

Ivan Perič — takó je bilo možu ime — je prebival že blizu dvajset let v tej hiši. Kupil jo je bil za visoko ceno od prejšnjega lastnika. Ugajalo mu je menda to, ker je poslopje stalo daleč od mestnega hrupa. Pa tudi obširni vrt mu je prijal. Komaj se je bil naselil v to hišo, jel je živeti takó, kakor smo opisali. Ljudjé so se zaradi tega zeló čudili in ugibali to in ono.

Nekateri ljudjé so se hoteli kar vsiliti v hišo, da-si so vedeli, kakó se Perič izogiba družbe. Toda čez prag ti vsiljenci niso prišli. Perič je namreč naravnost, a odločno izjavil, da se ne mara pečati z nikomür. Kdor je pa vkljub temu le silil v hišo, tega je Perič zavrnil takó, da je pomnil. Sicer so pa nekateri ljudjé le z začetka hoteli dohajati v hišo. Kasneje so se privadili čudnega samotarca. Nihče ga ni več nadlegoval, in opazovali so ga le skomizgaje z rameni. Nihče ni dvomil o tem, da ima mož denar, da-si njegova vnanjost ni kazala, da bi bil premožen.

Kolikor časa so ga ljudjé poznali, nikoli se jim ni pokazal v drugi obleki. Njegova suknja, kdo vé pred kolikimi leti črna, je bila zdaj siva. Nje kroj je bil ne navaden, starokopiten, a čevlji Peričevi okorni in kmečki.

Toda pismonoša je pravil, da nosi večkrat precejšnje svote v „temno hišo“. Neznano tudi ni bilo, da hodi naš čudak

ob nedeljah in praznikih k prvi sv. maši. V cerkvi se je stisnil v kak kot ter, ne meneč se za druge, tu pobožno opravljaj svoje molitve. O posebno velikih praznikih je zahajal tudi v hišo marsikaterega siromaka ter tam delil bogate darove. Seveda so mu morali obdarovanci slovesno obljubiti, da ne bodo o teh njegovih obiskih in darovih pravili nikomur. A hvaležnost ni molčeča. In takó se je zgodilo, da se je kmalu zvedelo o Peričevi skrivni dobrodelnosti. Vsi so ga hvalili in občudovali.

Blizu „temne hiše“ je stala kočica ubogega dninarja, ki je imel kopico otrok. V njega izbo je večkrat došel Perič kot pravi angelj pomočnik. A tudi tukaj je strogo zaukazal, naj molčijo o njega darovih. Brdki ljudje so ustrezali njegovi želji; vendar pa ni bilo večera, da ne bi se sočutno menili o ubogem bogatem možu, kakó lahko bi živel takó lepó, takó ugodno, a vendar v resnici živi takó spokorno, kakor kak menih!

„Tako življenje mora res biti strašno! Moj Bog, človeku zaprtemu biti med štirimi stenami, ne občujočemu z nikomur, v taki «kletki» se starajočemu — kakšna prijetnost naj bi bila to? — Primojdunaj, če meni ni stokrat bolje! Saj, da-si sem uboga, vendar mi življenje ne poteka brez vsakeršnega veselja. Če opazujem, kakó lepó uspevajo moji otroci, kakó dobro se učé in kakó so od dné do dné boljši — zares, če vse to opazujem, ne bi menjala s Peričem!» —

Takó je nekđaj govorila dninarjeva žena; a njen mož je prikimal, češ, da se ž njo strinja.

Potem pa je žena nadaljevala: «Že večkrat sem mislila na to, da bi o priliki povedala gospodu Periču to svoje mnenje. Če bi le to ne bilo nedostojno. — —»

Mož zamahne z roko, rekoč: «Kam pa misliš, ljuba žena! S tem bi le razžalila gospoda Periča. Lahko bi nas pustil na cedilu, ker mu govorimo o rečeh, ki nas čisto nič ne brigajo. Da bi drugače živel, k temu

ga mi priprosti ljudjé ne moremo siliti. Še drugačni možjé bi pri njem ničesar ne opravili; torej, žena, take misli si le izbij iz glave!» —

«Prav govoriš», se odzove žena: «vendar nekaj bi le rada poskusila. Pomisli vendar: gospod Perič je že star mož, morebiti že pri sedemdesetih letih! Tudi njegovo zdravje je le takó, takó! Posebno zadnji čas je močno upadel. Ali ni mogoče, da bi ga kedaj napala bolezen? Ni ga človeka pri njem, nihče o tem ne izvé, in revno bode moral umreti! Ali ni to strašno, kaj praviš, Matija? Prosila bi ga torej rada, naj si vzame pridnega postrežnika v hišo, postrežnika, ki bi v resnici skrbel zanj! Jaz bi mu že znala ubrati pravo struno, takó, da bi ne zameril zaradi tega nikomur!» —

«Tvoja misel ni slaba», odgovori na to mož. «Pa poskušaj v božjem imenu!»

O prihodnjem svetem večeru je sedela dninarjeva rodbina okoli željno pričakovanega božičnega drevesca. Zdajci stopi v gorko

sobo gospod Perič, kratko pozdravi ter resnega obraza stisne precejšnjo svotico denarja v žuljavo roko dninarjevo. Pri tem pa postavi prst čez usta ter se obrne, hoteč oditi. Zdaj se pa oglasi žena, češ, naj ji dovoli izraziti neko prošnjo. In ko ji gospod Perič to dovoli, pové kar naravnost to, o čemur je razmišljevala in se pogovarjala že nekaj tednov prej z možem.

Perič jo je mirno poslušal. Niti trenil ni z očesoma. Le enkrat se je za hip razsvetlil njegov blede obraz. Kmalu potem pa zmaje z glavo. «Pri meni ostane kakor je bilo», deje. «Če bi me napadla kaka slabost, vem si pomagati sam. In če bi stvar bila resniša, pokličem zdravnika. Sicer pa mislim, da ne bode sile. Lahko noč! Vesele praznike!» — Ob teh besedah je že bil zunaj na cesti. Kmalu potem so zaškripala vrata «temne hiše», a pes Belin, ki je gotovo že težko čakal gospodarja, prične veselo lajati na došleca. —

Ko je dninar zjutraj zarana zapuščal svoje stanovanje ter odhajal na delo, dogodilo se je večkrat, da je srečal svojega soseda, gospoda Periča. Tedaj si je namreč stari mož hodil kupovat potrebnih rečij. Ali če tudi ni srečal gospoda Periča, je videl vendar vselej okno njegove hiše slabo razsvetljeno. To mu je bilo znamenje, da je mož že zbujen.

Bilo je nekaj tednov po Božiču. Mraz je hudo gospodaril. Kdor je le mogel, je ostajal v topli sobi. Za ubogega dninarja pa ni bilo zaprek. Naj je deževalo ali mélo: ob petih zjutraj je moral biti na potu! Kakor vselej, je pogledal tudi danes, stopivši iz hiše, k sosedu na oknu v prvo nadstropje, kjer si je mislil spalnico Peričevo. Izjemoma je bilo okno — temno.

Drugo jutro je bilo prav takó. Zdaj se loti dninarja velik strah. Odločno stopi po stopnicah k vratom Peričeve hiše in prične trkati. Minuta je minula za minuto; a nihče ni prišel odpirat. Dninarjev strah je rasel

bolj in bolj. Začel je metati droban led v šipe onega okna; toda zaman. Zdajci se mu zazdi, kakor da bi slišal tožeče glasove od znotraj. Uho pritisne na zmrzlo ključavnico in zdaj sliši hripavo, prestajajoče pasje lajanje. Belin je bil gotovo zaprt v kaki sobi, in Bog vé, koliko časa je že lajal, da bi ga kdo slišal in rešil. Tu se je moralo prigoditi nekaj! Morda je gospod Perič obolel na smrt, morda celó — —. Dobrosrčni mož ni razmišljal dalje. Jasno mu je bilo, da treba tu kaj ukreniti, da se še reši, kar je mogoče rešiti. Urno pohiti k redarstvu ter pové, kaj je opazil.

Kmalu potem pridejo nekateri uradniki, ž njimi ključavničar, ki odpre vrata.

Ko stopijo možje v prohod prvega nadstropja, čegar zidovi so bili odičeni s podobami in rastlinami južnega pasa, zaslišijo milo cvilečega psa. To jim je bilo ka-žipot. Ključavničarju zaukažejo, naj odpre tudi vrata sobe, v kateri se je oglašal pes, in kjer so mislili, da dobé tudi gospoda

Periča. Z veliko težavo se ključavničarju to posreči. Možjé vstopijo.

Česar se je dninar najbolj bal, to se je uresničilo. Perič je ležal na pol oblečen trd in zmrzel poleg okna. Postelja je bila pospravljena in rjuha čez njo razgrnena; na jedni mizi pa je stalo vse polno odprtih stekleničic z zdravili.

Možjé so domnevali, da je Periča gotovo po noči napadla bolezen. Sprva si je hotel pomagati z domačimi zdravili. A ko mu je postajalo čedalje slabše, je skušal privleči se do okna, da bi klical na pomoč. Toda svoje namere ni mogel izvršiti. — Poklicani zdravnik je izrekel, da je Perič umrl gotovo že pred 24 urami.

Komaj se je po mestu raznesla novica o Peričevi smrti, že so se ljudjé rado vedno povpraševali, komu je zapustil svoje premoženje. Tudi so poizvedovali, ali je zapustil kaj črtic iz svojega življenja.

Na ta vprašanja so dobili meščanje odgovor že po nekoliko dneh, in sicer prav

obširno, kajti oporoko je bil spisal Perič že pred dobrimi desetimi leti. Tej oporoki je bil pridodan kratek opis njegovega življenja. Vse svoje premoženje je bil odločil v dobrodelne namene. V oporoki je izrekel željo, naj bi se objavil opis njegovega življenja, to pa zató, da bi se mladina iz njega marsikaj učila, kar bi ji bilo le v korist.

Peričeva zgodba se je glasila takó-le:

Moji stariši so bili silno ubogi. Vendar so bili toli ponosni, da se niso dali omilovati od nikogar. Bili so dnevi, ko niso zavžili drugega nego suho skorjo kruha; toda tožili niso za to. Mene, svojega jedinca, so ljubili iz vse duše. Kolikor je le bilo mogoče, so delali na to, da mi je ostala lakota neznana. Raji so moji stariši sami toliko bolj stradali, da le jaz nisem trpel glada. Kar danes vem, to sem oni čas le slutil; vendar sem bil svojim starišem udan z vsem srcem. Ko mi je oče umrl, sem mislil, da me mora biti konec neizmerne žalosti. Mati me je tolažila ljubeznivo in

milo, kakor je pač vedela in znala. In ko so nama o takih trenutkih kapale solze na mizo ter se tam skupaj zlijale, tedaj me je tešila ta misel, da imam še mater živo, najboljšo mater tega sveta! In tedaj je v moji duši dozorel sklep, da ji nekdam vso to ljubezen obilo povrnem! Hotel sem postati nekaj imenitnega; ne zato, da bi se sam solnčil v sreči, nego da bi osrečil njo, ki mi je bila vse na svetu!

Leta so potekala. Mati je šivala noč in dan, da bi živila sebe in mene. Hotela je vrhu tega šolati me, kar je bilo potrebno, če sem hotel stopiti v bogato kupčijsko hišo tvrdke Rajčičeve. Za trgovstvo sem imel prirojeno veselje, in ničesar nisem želel bolj nego postati trgovec. Mati je bila tega zadovoljna in mi je na to stran puščala popolnoma prosto roko. Za mé je bila reč dokaj ugodna; kajti hčerke veletržca gospoda Rajčiča so bile znane z mojo materjo. Te so doma prosile očeta, naj me sprejme v svojo pisarno, da-si je dobri stari mož

sprejemal kot vežbenike le sinove najboljših, najbogatejših hiš. Pri meni je torej napravil izjemo!

In bili smo srečni! Ko sem zvečer prihajal iz pisarne domov, me je mati pozorno poslušala, ko sem ji pravil, kaj sem istega dne doživel. Kakó je bila vesela, in tudi jaz ž njo, ko sem ji mogel povedati, da so moji predstojniki z mano zadovoljni ter da mi je zlasti gospod prokurist (upravitelj) posebno naklonjen. Že po enem letu sem dobil malo plačo. Dali pa mi niso plače zato, ker sem jo zaslužil, pač pa najbrže zaradi tega, ker so se ozirali na moje nepovoljno gmotno stanje, ter da bi se odslej mogel bolje oblačiti; kajti gospod Rajčič je veliko držal na to, da so bili njegovi uradniki dostojno oblečeni.

Toda kmalu je izginilo iz pisarnic tisto zadovoljstvo, ki je vladalo doslej. Nič posebnega se ni prigodilo, a bilo je nekaj v ozračju, kar me je težilo in česar si nisem znal tolmačiti. Pogosteje kakor po navadi

je zahajal naš glavar v sobo prvega uradnika. Tu sta govorila potihoma; a na obličju si jima lahko videl, da sta potrta. Mi mladi ljudje smo se spogledavali, skomizgali z rameni ter molčali. To je trpelo več tednov. Naposled nisem več pripisoval tej stvari kake važnosti. Pokaj tudi, saj nisem mogel iztuhtati, kaj bi bilo temu vzrok. Sicer se mi je zdelo, da je polagoma vse prišlo v stari tir.

A nekega dne hipoma odpotuje stari gospodar. Dejali so, da ima v prestolnici važne opravke. Ni bilo dneva, da ne bi bil pisal prokuristu (upravitelju). Jaz sem to vedel, kajti vsaki dan sem hodil na pošto po pisma za vso hišo. Rabili so me tudi v to, da sem pisma nosil na pošto. To me je prav veselilo, kajti za to opravilo treba točnega, zanesljivega človeka!

Neko nedeljo sem šel pozno zvečer mimo naše pisarne. Nisem se malo začudil, ko sem videl okno prvega uradnika razsvetljeno. Ko sem v ponedeljek zjutraj prišel

v pisarno, je bil upravitelj že tam, da-si je sicer kasneje dohajal v pisarno. Zdelo se mi je, da je delal vso noč, kajti njegovo obličje je bilo blede in utrujeno. Takoj me pokliče k sebi ter mi izroči priporočeno pismo do gospoda Rajčiča, katero naj bi nesel na pošto.

Jaz vzamem klobuk in odidem v svojo
— n e s r e č o !

Na potu proti pošti srečam svojega tovariša. Bil je mojih let in jedinec iskreno ga ljubeče bogate matere. Vsak mesec mu je pošiljala mnogo denarja, katere je zapravljaj lahkomiselni mladenič. Sicer je pa bil človek dobrega srca, prijazen in postrežljiv; posebno meni jako udan. Vendar doslej nisem veliko občeval ž njim. Bal sem se njegove lahkomiselnosti. Tistega predpoldne pa pride veselo k meni, še bolj kakor je bila njegova navada. Prime me pod pazduho ter me nekoliko spremi. Spotoma me povabi, naj grem ž njim na vrt bližnje gostilne, od koder bi opazovala polk

vojakov, ki so se uprav vračali v mesto ob prijetnih zvokih godbe.

Godbo poslušati, to je bilo za - me jako zapeljivo. Toda spomnil sem se svoje dolžnosti ter rekel: ne! Povedal sem mu, da moram oddati pismo in da se ne morem toliko časa muditi.

«Ti si otročji», odgovori moj tovariš, kateri je imel moje ugovore malo za mar. «Saj se za pismo ne mudi! Pošta odide šele v dveh urah odtod. Sicer pa bodeva v pol uri že vse videla in slišala. Pri prokuristu te opravičim jaz, čeprav izostaneš nekaj dlje. Saj veš, da pri starem moja beseda nekaj velja». Takó govoreč me je vlekkel v stransko ulico. Najprej sem se malo ustavljal, a naposled sem radovoljno šel ž njim. Vest me je sicer pekla; a udal sem se vendar. Senčnati vrt je bil prenapolnjen z radovedniki. Med njimi je vladalo največje veselje. Šum me je popolnoma omamljal ter provzročal, da sem pozabil na svoje dolžnosti. Tovariš je naročil meni

in sebi vrček piva. Jaz sem doslej le redkokrat videl pivo, nikar ga še pil. Vendar sem napravil iz vrčka marsikak «krepak požir». A še več! Branil se nisem tudi smodke, ki mi jo je ponudil moj gostoljub, da-si doslej nisem imel še nikoli v ustih tega mladini toli kvarnega zelišča. Toda posledice niso izostale. Kmalu sem le še s težavo mogel slediti besedam svojega tovariša. Potem so začele mize in ljudje okrog mene plesati. Zdelo se mi je, da moram umreti. Moj tovariš je opazil, kaj se godi z menó, ter me je peljal iz vrta, od gneče preč. Ves potrt sedem na klop, prijatelj prinese mrzle vode in kar se mu je še zdelo dobro. Polagoma mi je prihajalo zopet bolje. Komaj to čutim, vstanem, da bi odšel, kajti bil je že skrajni čas, da oddam pismo. Pošlatam po žepu suknje, kamor sem bil vtaknil pismo. Moj Bog — kje je pismo? V mrzlični hitrici preiščem vse žepe, ne jedenkrat, nego dvakrat, trikrat, desetkrat! Zastonj: pisma ni bilo in ga ni bilo! Tečem

na vrt, tam iščem in povprašujem, moj tovariš isto tako; a našla nisva ničesar in nihče nama ni vedel kaj povedati!

Strašno me je težila vest, in v tem stanju sem se vrnil v pisarno. Tudi moj tovariš ni vedel, kaj bi storil; njegova zgovornost je bila pri kraju. Upravitelja ni bilo v pisarni; odšel je bil, kakor se mi je povedalo, že pred nekaj urami. Prišlo je popoldne; a mož se še ni vrnil. Šele proti večeru pride v pisarnico. V meni je srcé plalo skoro slišno, kajti zdaj pa zdaj bode zahteval od mene, da mu izročim poštni potrdilni listek, da sem pismo res oddal. Takó sem mislil sam v sebi. Če se to zgodi, se mu moram odkritosrčno izpovedati. Toda upravitelj ni vprašal po listku. Kakó sem bil tega vesel, a po krivici! Da sem takrat razjasnil stvar, bi se bila nesreča dala še odvrniti; zato je pa tem siloviteje prihrula kmalu potem. Pač se je v meni oglašala vest, naj skesano izpovem vse kar me tare. Toda neopravična bojazen me je odvrčala

od tega. Zapelejevala me je pa tudi misel, da ne opazijo, da se je pismo izgubilo.

Takó je minil prvi dan, takó drugi dan. Potrt sem bil zmerom. Moje spanje je bilo nemirno; vsako uro so me mučilne sanje dramile iz spanja. Mati je dobro opazila mojo izpremembo. Silila je v me, naj ji povem, kaj mi je. A jaz sem ji zamolčal vse. Nisem je hotel žaliti, da-si ji je uprav moja molčečnost provzročila kasneje desetkrat, stokrat večje gorje! —

Tretji dan po tem dogodku, malo pred kosilom, stopi upravitelj temnega obraza k moji mizi ter mi kratko veli: «Pojdite takoj v stanovanje gospoda denarničarja in vprašajte, zakaj ga danes ni v pisarno». Storil sem, kakor mi je bilo zaukazano. Soproga denarničarjeva me je debelo pogledala. «Kaj?» je rekla, «mojega moža ni v pisarni? Saj je šel danes nenavadno rano od doma. Rekel mi je, da ima dvojno delo; zato težko pride opoldne k obedu».

Ko sem se vrnil s to novico v pisarno, je upravitelj gotovo čez jedno minuto nemo strmel v mé. Njegov obraz so spreletale vse barve. «Strašno! strašno!» jekne naposled ter jaane z velikimi koraki prehajati sobo.

Popoldne je prišla denarničarjeva soproga v pisarno. Slišali smo, kakó bridko je jokala v upraviteljevi sobi. Vsi prenehamo pisati, in zdajci čujemo upraviteljev glas: «Koliko znaša goljufija, ta hip še ne vem: toda že pred nekaj dnevi mi je bilo jasno, da vaš mož ni imel čistih rôk. Jaz pa nisem hotel hudodelstva razkrinkati*) v nenavzočnosti svojega gospodarja. Čudim se le, da na moje poročilo gospodarja še ni domov. Pričakoval sem ga že včeraj; vendar se na-dejam, da pride prav gotovo z bližnjim vlakom. Da je vaš soprog pobegnil, sem bil žalibog prisiljen ovaditi sodišču».

Vsi, ki smo slišali te besede, smo se zavzeli. Toda nikdo ne bolj nego jaz. Zdaj

*) Razkrinkati = potegniti krinko (maškaro) z obraza. To pomeni: pokazati človeka, kakoršen je v resnici! —

se mi je začelo daniti v glavi. Gotov sem bil, da je v onem izgubljenem pismu bilo poročilo, o katerem je govoril gospod upravitelj.

Zdaj nisem mogel več molčati! Ko je žena odšla, stopil sem k upravitelju ter mu razodel, kaj in kakó je bilo s pismom. — Mož ni hotel verjeti. Moral sem mu ponoviti vso zgodbo. «Nesrečnež!», zavpije na posled z drhtečim glasom, roke vijoč, «ali veste, kaj ste storili? Naša hiša je uničena! Že takó in takó smo le deloma prebili jedno stisko. Svote, katere je poneveril denarničar in katere bi se bile dale lahko rešiti, da se je gospodar pravočasno vrnil, te svote, čujete, moramo pripraviti do jutri. In zdaj je hudobnik pobegnil. Naj tudi g. Rajčiča brzojavno pozovem domov, prej ne more priti kakor pojutranjem, seveda le, če se nahaja na potu, kakor je nameraval sprva. O, strašno, strašno!»

Takó je govoril in ječal zvesti služabnik in ob tem so se mu solze udirale po bledem

licu. Jaz pa sem se tresel po vsem životu kakor trepetlika. Takó je minilo nekaj minut. Zdelo se mi je, da se je mož malce umiril. Zdajci pa jeza vzkipi v njem. In z glasom, ki mi še danes grmi po ušesih, me zapodi iz hiše. —

Bil sem uničen! Misliti nisem mogel ničesar. Le s težavo sem se vlekel po ulicah semtertja. Zvečerilo se je bilo že, in noge me skoro niso mogle več nositi; vendar se nisem upal domov. Mati je bila slabotna in bolehná: kakó bi jo zadela ta žalostna novica! Ali niso bili zdaj uničeni vsi moji načrti, vse moje sanje, vsa moja bodočnost? Toda ne, zdvojiti mi še ni! Hočem zopet iti k gospodu upravitelju, pasti pred njim na kolena, prositi, naj ima z mano usmiljenje, naj mi prizanese! Ta misel me je hipoma obsedla. Rečeno, storjeno! Napotim se v pisarno. Upravitelja ni bilo več tam. Odšel je bil. Šel sem v njegovo stanovanje. Tudi tam ga ni bilo. Prišla je polnočna ura; upravitelja nisem mogel zaslediti! —

V tem sem se bil takó utrudil, da se nisem mogel več vzdržati po koncu. Malo korakov pred mano, blizu upraviteljevega stanovanja, se je protezal drevored. Tam je stalo več klopij. Na jedno teh se spustim, še zmerom nadejaje se, da dočakam upravitelja, ko se bode vračal domov. Toda narava je zahtevala svoje: zaspal sem ter spal do jutra! —

Nekoliko spočít se vzbudim vsled bližnjega drdranja vozov. Takoj spoznam svoj položaj. V svojo dolžnost sem si štel, da naravnost odidem domov. Ko stopim v sobo, najdem sosednje žene v nji. Krepčale so mater, ki je ležala v postelji, ne da bi se ganila. Žene so me sočutno pogledale. Jaz pa pohitim k postelji ter objamem mater. Ni se ganila niti zdaj. Žene me potegnejo strani, potem jo nadalje oživljajo, da-si zaman. Kasneje dojde zdravnik. Obžalujoč nagne glavo ter izgovori le: «Ženo je zadela kap! Ni več pomoči! M r t v a je!» —

« M r t v a, moja draga, ljuba mamica! » »

Tako bolestno zakličem ter se zgrudim na tla. Zavest me je bila zapustila. A ko se zopet zavem, povedo mi žêne, kakó se je vse dogodilo. Oh, koliko sem trpel še le tedaj! A kakó se je bilo dogodilo? Evo:

Ko nisem prišel zvečer domov, je mati prečula vso noč. Ko se je jelo daniti, je zapustila svojo sobo, da bi me poiskala. V svojem strahu je skušala, da bi našla kakega uradnika naše trgovske hiše. Našla je gospoda upravitelja, ki jej je zdražljivo in brezobzirno povedal o mojem pregrešku in da sem zdaj o d p u š č e n. — S tem trnom v srcu se je žena privlekla do praga svoje izbe. Tu se je pa zgrudila, in tu so jo sosedinje našle v onesvesti.

Malo dni kasneje je prôpala Rajčičeva trgovska hiša. Zgodilo se je, kakor je prokoval gospod upravitelj. Rajčiča so trla še druga ponesrečena podjetja; zato uprav o tem času ni mogel nadomestiti svot, katere je odnesel nepošteni denarničar. V

trgovski hiši Rajčičevi, ki je bila še pred kratkim na najboljšem glasu, so se kmalu gibale druge roke.

Še le po dolgih letih, ko je ubeglega denarničarja dobila pravica v roke, sem zvedel, kakó je prav za prav bilo z vso to stvarjo. Tisto nesrečno pismo, katero sem jaz bil zgubil, našel je takrat pošten mož. Prinesel ga je v našo pisarno, kjer ga je izročil denarničarju. Ta je takoj slutil, kaj utegne biti v pismu. Odprl ga je in čital. Kar bi imelo uničiti njega, je bilo njemu v svarilo, v poziv, naj prej ko prej odnese pete.

Tolika nesreča je potrla do cela mojo dušo. Vse svoje življenje nisem bil več vesel. Če se mi je kdaj ponujalo kako veselje, že so ga zakrile sence spomina na moj prvi pregrešek. Bil sem pridn; toda moja pridnost me ni zadovoljevala. Dobro mi je bilo le, če sem mogel ljudem koristiti in pomagati. Toda od leta do leta se je lotevalo mojega srca hrepenenje po samoti bolj in

bolj. Ko je umrl trgovec, kateremu sem zvesto služil dobrih trideset let, sem po njem podedoval precejšnjega denarja, kajti mož ni imel sorodnikov, kakor jih jaz nimam. Tedaj se me je lotilo hrepenenje po samoti toliko močnejše. Umaknil sem se svetu ter hranil denar za reveže in sirote!

Moja mamica.

Ko mamico bi jaz imèl,
Zavriskal bi od sreče
Ter vrlo žèno bi prižèl
Na srce to ljubeče!

Tedaj bi z rosnimi očmi
Jo prosil odpuščanja,
Če žalila jo svoje dni
Kdaj moja so dejanja.

Skrbèl za mamico bi jaz
Ter stregel blagi žèni,
Da bi hvaležnosti dokaz
Rodici*) dal ljubljèni!

*) Rodici = materi

A žal! jaz nimam mame več,
Že v hladnem grobu spava —
In žalost tiha, kes skelèč
Srce mi razoráva . . .

Moliti morem le za njó,
Srčnó Bogá prositi,
Da z vencem sláve jej glavó
V nebesih tam okíti).* —

Tolažba.

Prijatelj moj, ki vzdíšeš v tugi,
Ohrani svojo bol *za sé!*
Ne daj, da vidijo jo drugi,
Pred zlobnim svetom *skrij* solzé!

Svet naših rev umeti noče,
Po zlátu, srebru hrepení,
Solzám se našim le krohoče,
Za vžitkom, rádstjio hiti.

*) Okiti = okrasi, olepša.

Zató, zató solzé zatíraj,
Naj joka, poka ti srcé,
Zaupno *k Bógu* se oziraj,
On lajšal tvoje bo gorjé! . . .

Tri zelene mladike.

(Pravljica, po *Br. Grimmu* iz nemščine).

Nekdaj je bil puščavnik. Živel je v gozdu ob vznožju neke gore. Molil je in vršil dobra dela. Vsak večer je nosil na čast božjo par veder vode v goro. Marsikatera žival si je ž njo gasila žejo, in marsikatero rastlino je voda poživila; kajti po višinah pihlja zmerom hud veter, ki suši zemljo in zrak. Divje ptice, katere se bojé ljudij, tedaj visoko krožijo in z bistrim očesom opazujejo, kje bi dobile požirek vode. Ker je bil puščavnik zeló pobožen, hodil je angelj božji

ž njim v goró; toda videle so ga le puščavnikove oči; vsem drugim očem je bil neviden. Angelj je štel puščavnikove korake. Ko je bilo delo dovršeno, mu je postregel z jedjo, prav tako, kakor je nekđaj preroku Elizeju vran nosil kruha. Ko je puščavnik v svoji pobožnosti dosegel že visoko starost, se je prigodilo, da je nekoč od daleč videl, kakó so ubogega grešnika peljali na vislice. Tedaj je izpregovoril sam v sebi: «Prav se mu g o d i!» Ko je zvečer zopet nesel vodo v goro, se mu angelj, ki ga je navadno spremljal, ni prikazal; pa tudi jedi mu ni prinesel. Puščavnik se prestraši, izprašuje svojo vest ter premišljuje, s čim bi si bil ogrehotil dušo, da se Bog zdaj takó jezi nanj. Toda ni mogel iztakniti pravega vzroka. Ni jedel, niti pil, vrgel se je na tla ter premolil noč in dan. In, ko je nekđaj v gozdu prav milo jokal, je slišal ptičico lepo in milo peti. Tedaj mu je bilo še bridkeje in je izpregovoril: «Kakó lepó poješ, ptičica moja! Ná-te ni jezen Gospod Bog! Če bi mi mogla

povedati, s čim sem Ga*) razžalil! Rad bi se spokoril, da bi moje srce bilo zopet veselo!» Zdajci izpregovori ptičica: «Ti si se pregrešil, ker si obsodil ubovega grešnika, katerega so vodili na vislice. Zato se srdi gospod Bog! Vendar, če se hočeš spokoriti in obžalovati svoje grehe, ti bode odpuščeno!» V tem trenutku pristopi k njemu angelj s suho vejo v roki ter izpregovori: «To suho vejo nosi tako dolgo, dokler ne požene treh zelenih mladik; toda zvečer, ko bi rad spal, položi vejo pod svojo glavo. Kruha si prosi od hiše do hiše, a v nobeni hiši se ne mudi dlje, nego jeden dan! To je pokora, ki ti jo nalaga Gospod».

Puščavnik vzame suho vejo ter se povrne v svet, katerega že tako dolgo ni videl. Drugega ni jedel niti pil, nego le to, kar so mu dali po hišah. Toda marsikatera njegova prošnja ni bila uslišana, marsikatera hiša je bila zanj zaprta. Časih ni dobil niti

*) Ta „Ga“ se nanaša na Boga, zato pišemo to besedo z veliko začetnico.

skorjice kruha. Nekoč je od jutra do večera hodil od hiše do hiše; toda nihče mu ni kaj dal, nihče ga ni hotel prenočiti. Naposled se je napotil v gozd. Tu je kmalu našel otlino, katera je bila prirejena za stanovanje. V otlini je sedela stara žena. Puščavnik izpregovori: «Dobra žena, obdržite me to noč v svojem stanovanju». Toda ona odgovori: «Ne, ne smem, najsi bi to rada. Imam tri sinove. Ti so hudobni in divji. Ko pridejo s svojega četovanja (razbojniškega pohoda) domov, ubijejo gotovo mene in vas». Puščavnik pa pravi: «Bodite brez skrbi; verujte mi, da ničesar ne storijo ni vam, ni meni». Žena je bila usmiljena in se je dala preprositi. Puščavnik leže pod stopnice, a suho vejo si položi pod glavo. Ko starka to vidi, vpraša, zakaj je vejo del pod glavo. Povedal ji je, da jo nosi za pokoro s seboj ter da jo po noči rabi za vzglavje. Razžalil je Gospoda s tem, da je obsodil zločinca, ki so ga peljali na vislice, češ: «P r a v s e m u g o d i!» Žena prične

zdaj jokati rekoč: «O, če Bog samo zaradi jedne besedice tako strašno kaznuje, kakó se bode godilo šele mojim sinovom, ko pridejo pred sodnji božji stol?!»

O polnoči pridejo razbojniki domov. Užgejo ogenj. Ko ta razsvetli otlino in razbojniki ugledajo pod stopnicami ležečega moža, jamejo se jako togotiti. Tedaj zakriče na mater: «Kdo je ta mož? Ali vam nismo zapovedali, da ne vzprejemajte nikogar?» Mati pa odgovori: «Pustite ga; ubog človek je, ki se pokori za svoj greh». Razbojniki vprašajo: «Kaj pa je storil?» ter ob jednom zakriče: «Stari, vstani ter nam povej svoje grehe!» Puščavnik vstane ter jim razodene, kako je že s samo jedno besedo takó grešil, da se Bog srdi nanj; zdaj se pokori za svoj greh. Razbojnika je silno ganila njegova povest. Vstrašijo se sedanjega svojega življenja, sklenejo se poboljšati in delati pokoro. Ko je puščavnik spreobrnil tri grešnike, legel je zopet počivat pod stopnice. Drugo jutro ga najdejo mrtvega. Na

suhi veji pa, na kateri je spal, so bile pognale tri zelene mladike ter se visoko dvigale. Takó je gospod Bog puščavnika zopet milostno sprejel med svoje izvoljence.

Nečimerni Ivko.

(Iz italijanščine).

Ivko je mladenič pri šestnajstih letih. Sin je ubogega dninarja v mestcu K. Ivko ni bil slab mladenič, toda kazí ga njegova velika — n e č i m e r n o s t. Tisto malo, kar zasluži s prepisovanjem uradnih spisov pri odvetniku, zapravi za prav nepotrebne reči. Oblačiti se hoče lepó, posebno ob nedeljah in praznikih. Natika si svetle rokavice, puši smodčice (cigarete), zahaja na kako četrtnko vina v gostilno ter zaide časih tudi že v mestno kavarno, kjer s smodčico v ustih čita časnike. Ob tem si pa zdaj pa zdaj

pogradi svojo „mišjo dlako“ pod nosom. Vse to se je Ivko navadil od svojih tovarišev lenuhov, ki so bili še nečimernejši od njega !

Mati Ivkova pa se ubožica trudi in trudi noč in dan, da preredi in čuva dva manjša sinčka ter dobi hrano svojemu tastu, ki je malone slep in ne more več delati zbok svoje visoke starosti in oslabelosti. Oče Ivkov hodi na dnino na kmete, ostaja z dôma po tri do štiri tedne ter pošilja ali osebno prinaša v potu obraza pridobljene borne vinarje družini domov, da ji kupi potrebnega vsakdanjega kruha. Mož se na-deja, da mu bode Ivko kmalu pomagal re-diti družino. Prazna želja! Nečimerni mla-denič skrbi le za-se, nastopati hoče kot mesten gizdalin ter niti toliko ne prištedi (prihrani), da bi staremu očetu kupil ščepec tobaka. In vendar mu je stari oče v prejšnjih letih, ko je še mogel delati, kupil marsikako igračo, ko ga je vodil na sprehod!

Toda te dni se je nekaj zgodilo, kar je Ivka poboljšalo do cela. Uprav je bil

zvečer stopil iz kavarne ter se vračal domov z malovrednim svojim tovarišem. Ko jo zavijeta okoli ogla, ugledata starčka, ki se jima omahujoč približa ter s tresočim glasom prosi miloščine za neko družino, ki nima kosca kruha pri hiši. «Prisiljen sem», reče starček tiho in jokavo, «vsled tožnega slučaja d a n e s v p r v o prosjačiti» ...

Ivko je spoznal ta glas! Starček, ki je prosjačil, je bil njegov — s t a r i o č e; mati, ki je doma žalovala v toliki revii, je bila — n j e g o v a m a t i, a otroka, ki sta gladna doma jokala, kruha proseč, sta bila njegova — b r a t c a! In on, nehvaležnik, je zapravil prav po nepotrebnem v kavarni dvajset vinarjev! To je bilo dobro, da je v novčarki imel še nekoliko denarja. Kar zažebe ga pri srcu, objame starčka ter ne meneč se dalje za svojega osuplega tovariša, vodi starega moža v bližnjo pekarijo, kjer kupi kruha ter se potem s starim očetom vrne domov. Ivku so lile solze po obrazu. Doma poprosi odpuščanja mater in starega

očeta . . . Odpuščanje je dobil, in sedaj je Ivko ves drug človek! Ves svoj borni zaslužek daje svojcem, da lože izhajajo. Oblači se čedno, a nikakor ne gizdavo. Opustil je svoje razvade, ki so mu prizadejale nepotrebnih stroškov, odtujevale ga dômu ter smešile pred svetom. Odslej bode Ivko gotovo dober sin, in uverjen sem, da postane kedaj še kaj vrl meščan!

Pridni Vid.

Poglédite, otroci, Vida!
Ni tó-le vam otrók brdák?
Lep zgled je skrbnosti in prida;
Kje njemu je otrók jednak?

Lasé zmer ima počesáne
In skrbno je vsak dan umit,
Obleke nima drago tkane,
Ipák*) je vsélej snažen Vid!

Kakó posluša pázno v šoli,
Kakó je za učenje vnet!
Nalóg ne zabi Vid nikoli,
Domá pokornosti je zgled!

*) Ipák = vendar.

Trpine, vbožčke omiluje
Ter z lačnimi deli svoj kruh,
Za dobro vse se navdušuje,
Za slábo Vid je slep in gluh!

Ko v cerkev pride, roki sklene,
Okó upira na oltár;
Otròk pobožni gane méne,
Nadzémeljsko si mislim stvar!

A kadar noč zemljó pokrije,
Molèč presládko Vid zaspí:
Zarana vstavši se umije,
Odmoli, k delu čvrst hití!

Ni Vid oseba vam povšéčna?
Ni Vid zarés otròk brdák?
Oj stariši in šola srečna,
Če rojen jim otròk je ták!

Kralj Baltazar.

Čez Bábilon že razgrnila
Temačna noč je svoja krila.

V kraljêvem gradu pa ne spé,
Od lučij okna se bliščé.

Pri Báltazarju tam v dvorani
Prijetelji so njêga zbrani.

Za mizo zvršçeni sedé
Ter pijejo in se gosté.

Vriščijo gostje, čaša poje:
«Mogočni kralj, na zdravje tvoje!» —

Zdravica kralju ta godi,*)
Od vina lice mu gori.

Napuh se v njega srcu dviga
In k jezi do Bogá ga vžiga.

*) Godi = ugaja (dopada mu).

Nad Bogom kralj besni kolnóč —
Hrabri ga družba ploskajóč . . .

In migne kralj, strežáj odide,
A kmalu k družbi zopet pride.

Na glavi velik koš imá,
Posodje v njem se lesketá.

To svete, zlate so posóde,
Srebrnih tudi se dobóde.

Bil v templju jih pred čislom let
Pobrál je Baltazarjev ded . . .

Služabniku se kralj nasméje:
«Natoči čaše te!» mu deje.

«Kot jaz, vsak pij iz teh posod;
Živi naj dolgo naš še rod!» —

In hrupno družba ga pozdravi. —
Iz pivši kralj bahač dostavi:

«*Kaj mēni je Jehôve*) mar?*
Jaz sam, jaz sam sem tu vladár!» . . .

*) Jehova = Bog.

A zdajci krik in vik prestane,
Nikdo iz družbe se ne gane.

In glej! in glej! prizòr strašán:
Iz stene roka gre na dan!

In piše, piše na zidine
Ognjene črke ter — izgine! . . .

V pišočo kralj rokó strmi,
Šibé se mu nogé, bledí . . .

Zró gostje, sini Babilóna,
In mrzla jih obhaja zóna . . .*)

Oh, «Mene, tekel, fares!» — gléj!
Kaj to pomeni, kdo povéj? —

Po mage**) sluge odhitijo,
Napis da kralju razložíjo.

V dvorano mnogi mag prispè,
Nikdó napisa ne umè . . .

«Po D a n i j é l a pa, prorôka,
Kdo idi!» Báltazar zastôka. —

*) Zona = groza. — **) Magi = duhovniki.

Dospè i Danijél takój
Ter résno glas povzdigne svoj:

«O kralj, o kralj: kdo bo te rešil?
Zeló, zeló si se pregréšil!

Iz t e m p l j a je posodje to;
In ti zdaj skruniš ga takó?!

S tem žaljen silno je Jehôva,
Velika kazen bo Njegova! —

Dà: «Mene, tekel, fares!» — čuj
Teh besedij pomén — žalúj! . . .

Seštèl je Bog vse tvoje zèmlje,
Zbok grehov tvojih ti jih jèmlje! —

In **stéhtal** te je; a lehák,
O kralj, zeló si in neják! —

Kraljestvo bo ti **razdeljèno**,
Vsa slava razgubi se v péno!» . . .

V proroka kralj vzgrožèn, strmi,
In čudno mu goré oči . . .

To isto noč še prideréjo
Sovragi v mesto, ga užgêjo . . .

Še predno vstane zore svit
Kralj Baltazar leži ubit . . .

Sovražni Mèdi, Perzijani,
Vriščijo, z rádostjo navdani. —

Po zmagi slavni zdaj zemljé,
Kraljêve si delé med sé! . . .*)

*) O p o m n j a. Da bodeš, mladi čitatelj, lože razumel to pripovedno pesem, čitaj v „Zgodbah sv. pisma stare in nove zaveze“, poslovenil Anton Lesar, na strani 103!

Nemi hlapec.

(Nemški spisal c. kr. okr. šol. nadzornik *Fr. Frisch*).

Pozdravljam te, oj temni stoletni samostan!
Pozdravljam te, zelena jezerska tiha plan!
Prelepi skriti biser koroške ti zemljé,
Bo li miru kraj tebe tu našlo mi srcé?...

A. Aškerc.

Y mračnem veličastvu je gledala zgorajška gora na široko vodno površje, ki se je razprostiralo pod njenim vznožjem. Kakor razprostrta velikanska rjuha brez vsake gube, obrobljena s temnim nakitom (lepotičjem), to je: z več sto let starimi jelovimi gozdi: tako podoba je imelo v tistem hipu jezero osojansko na Koroškem. Zdaj pa zdaj, če so ji oblaki dovoljevali, je lila narastajoča luna svojo svetlobo na jezero. Mir je vladal povsod. Le časih je jednoglasno in

žalostno zaskovikala sova, prebivajoča nekje blizu veličastnega samostanskega poslopja, ki je tu že nekaj desetletij svoje vrhove molelo proti nebu

Zdajci se začujejo stopinje. Ob enem zaresketajo veje bližnjega gozdnega obronka. Sova, ki je bila uprav začela krepko se dreti, hipoma prestane. Kraj gozda se prikažejo nejasni očrti velikega moža. Z velikimi, počasnimi koraki je meril pot proti golemu vrhu brega. Tu je tujec zamišljeno zrl zdaj na temno vodo, zdaj proti oknom samostana; nekatera okna so bila še razsvetljena. Z njegovih pleč je visel črn plašč, do prsij pa mu je segala mogočna brada; v desni roki je nosil priprosto palico.

Ponočni popotnik je tukaj stal gotovo jedno uro. Potem se spusti na kolena ter sklene k molitvi roke. Njegove prsi so se vzdigovale in padale, na bleda lica so mu rosile solze. Za nekoliko časa vstane ter trdnih korakov odide proti samostanu. Že je prejel za težko kladivo na vratih, hoteč

potolči, da bi ga pustili v samostan; a zdaj se luna po dolgem presledku zopet reši izpod oblakov ter svojo živo luč razlije na ptujca. Skoro preplašen le-ta pogleda kvišku, njegova roka izpusti kladivo na durih. Trenotek je bil v zadregi, ne vedoč, kaj bi naredil. Toda že v bližnjem hipu zopet prime kovinski gumb in ž njim trikrat potrka na hrastova vrata. Ne dolgo potem se začuje, kako nekdo prihaja k vratom, najbrže odpirat. Bile so stopinje vratarja, ki so se razlegale po samostanskem mostovžu. Vrata se odpró in previdno pogleda dvoje opaznih očij skozi odprtino. Ptujec nagne glavo v pozdrav, a svetilnica, katero je menih držal v roki, mu razsvetli žalosti razorano mlado lice. Menih izreče krščanski pozdrav ter potem neznanca vpraša, kaj bi rad. Toda ta z znamenji pokaže, da ne more govoriti, ter namigne menihu, da išče prenočišča. Samostanski vratar dobrovoljno prikima ter odpelje nemega (mutastega) gosta v celico. Tu je bila pripravljena priprosta postelja.

Na to obvesti opata*) o došlem ptujcu ter prinese v celico nekaj večerje, na kar se odstrani, tiho se priklonivši.

Neznanec se skoro ni dotaknil jedi, da-si ves dan ni imel grižljeja v ustih. Sede na stol ter si pokrije obraz z rokama. Zdelo se je, da sanja. Zdajci pa zašumi bližnji gozd, vihar jame šibati jezerske valove, ki so še malo prej mirovali. Grom se oglašča bolj in bolj. Nemi sanjač vstane ter hodi mogočnih korakov po sobi. Ustavi se vselej, ko se močno zablisne, a to le za nekaj trenutkov; potem nadaljuje svojo hojo.

Že je vstajala izza gorâ jutranja zora, že se je bilo jezero vpokojilo, ko se samostanski gost zlekne na posteljo.

Solnce je stalo že visoko, ko se prebudi iz globokega spanja. Hitro se obleče ter zapusti sobico. Poišče celico vratarja, v katerega si je bil pridobil že včeraj zaupanje. In imel je srečo; kajti že mu je prišel vratar nasproti, ljubko se smehljaje.

*) Opat = načelnik samostana.

Raztolmači ptujcu, da mu poišče zajutreka. Toda ptujec je imel nekaj važnišega v glavi. Vratarja poprosi, naj ga vede pred opata. Vratar se nekoliko obotavlja, a naposled ugotovi njegovi želji. In kaj bi ne? Saj je obudil ptujec že včeraj v njem veliko zanimanje, takó celó, da se mu je prikazal v sanjah, ne sicer kot ubožen romar, temveč kot jezdec, lesketajoč se v zlatu. Načeloval je vojski hrabrih vojščakov, kateri so se v časti in slavi vračali iz bitke domov . . .

Ta sèn je samostanskemu vratarju zopet prišel na misel, ko je vodil ptujca k opatu. Pogledal je po strani ptujca, stopajočega poleg njega. Bil je res lepe postave ta ptujec, uprav kakor vitez; toda njegovo uboštvo, ta revna obleka — ne, ne, vitez ne more biti tak človek!

V tem prispeta pred duri opatove sobe. Uprav je stopil opat iz izbe, da bi se šel sprehajati na prostorni samostanski vrt. Ponižno prikloni vratar svojo glavo pred visokostasnim resnim in častitljivim

prelatom*) ter predstavi ptujca kot včeraj došlega gosta. Pové tudi, da ima gost prošnjo do gospoda opata. Ptujec prime zgubančeno roko sivolasega duhovnika ter mu jo spoštljivo poljubi. Opat ga predirajoče pogleda, potem zopet odpré vrata svoje sobe. Vratarja odpusti, a romarju migne z roko, da naj stopi ž njim v sobo.

«Bog bodi s tabo, dragi prijatelj!» nagovori opat ptujca v sobi. «Kdo si in česa želiš?» —

Romar naredi isto znamenje, kakor sinoči, ko je vratarju namignil, da ne more govoriti.

Opat se začudi, ko vidi, da lepi mož ne more govoriti. Škoda se mu je zdela zanj; kajti najsi so mu bili lasje že sivi, vendar ni bil videti star. Opat je pa tudi izprevidel, da dolgo izpraševanje tu ni na mestu. Zató je želel zvedeti od tujca le, česa želi.

*) Prelat = visok cerkven dostojanstvenik (mašnik v visoki cerkveni službi).

Častitljivi duhovnik je pazljivo gledal na vsako ptujčevo gibanje. Kar iznenadilo ga je, ko naposled spozná, da ptujec milo prosi, da bi trajno smel ostati v samostanu. Tudi je ptujec namignil, da bi se lotil vsakega dela; ob tem je opatu zopet in zopet poljubljal roko.

«Ljubi prijatelj», izpregovori opat pogledavši na ptujčeve nežne roke. «Služba v našem samostanu je jako težka! Si li pomislil, če bodeš mogel prenašati tolike težave? Si li sposoben od ranega jutra do trde noči ponižno, v božjo voljo vdano opravljati nizka hlapčevska dela? Si li izprašal svoje srce, ali se more do smrti zadovoljiti v tem mirnem, skritem kotu matere zemlje ter, ali se ne bode vpiralo nobenemu ukazu samostanskih poglavarjev? Ali si se že vprašal, če moreš biti do svojih tovarišev vselej prijazen, postrežljiv? Imaš li v sebi to moč, da bi pred delom in po delu pobožno opravljal svoje molitve?»

Glasno, vsakò besedo povdarjaje je govoril opat ta vprašanja. Na vsako je romar prepričevalno prikimal. In, ko je menih dokončal, sklenil je ptujec roki, potem je privzdignil desnico, kakor da bi hotel priseči, da se hoče trdno držati samostanskega redu.

Takó je bil neznani romar vzprejet še tisto uro med hlapce najstarejšega koroškega samostana.

Veliki hlapec, čokat mož z žuljavimi rokami, ni bil tega novinca vesel, ko je spoznal njegove slabosti. Tudi drugi hlapci so prav pridno obirali «drobnoprstega tovariša». A nemi hlapec ni o vsem tem zategoval obraza, nego še dobrovoljno se jim je nasmihoval, vsled česar so hlapci mislili, da njih roganja niti ne umè. — Veliki hlapec je kmalu odbral posebno delo za prišleca. S četo trdnih, ogorelih mož ga pelje v temni gozd nedaleč od samostana. Težke sekire, katere je mutec moral tja nesti, niso mu dale hoditi naglo. Njegovo blede obličje pa je rdelo vsled teže

orodja in vročega soparnega dné, ki je bil nastal v kljub ponočni nevihti.

«Naprej!» je grmel veliki hlapec, ko mutec ni mogel dovolj hitro stopati. Drugi pa so se smejali, ko so videli, da je ob tem klicu plašno vztrepetal. «Tu vidiš», zakliče naposled višji hlapec, pokazavši debelo drevo, «kaj ti je za danes delati. To drevó danes posekaš; hočem, da to delo zvršiš do večera!»

Malo trenutkov potem je sekira zvenela po gozdu; tudi drugi hlapci so dobili vsak svoje delo. Toda kmalu se je razlegalo po gozdu tudi surovo smejanje, ki je pa izviralo iz same jeze. Drvarji za hip prenehajo, in zdajci ugledajo vélikega hlapca, kakó je mahal z rokami okoli sebe ter kremžil obraz. Njegovo smejanje je veljalo mutcu, ki odkazanemu delu ni bil kos. Zdelo se je, kakor da nesrečnik ni še nikdar imel sekire v rokah. Veliki hlapec skoči k nespretnemu drvarju, strga mu sekiro iz rok ter ga porine na stran. Potem mu osorno sam pokaže, kakó je treba sekati.

Tako surovo ravnanje je mutca vendar-le streslo. Žila, ki se mu je vlekla preko čela do nosa, se mu je napela. Toda že v bližnjem hipu izgine žila, svedokinja jeze. Le velike oči je vprl v velikega hlapca, in te oči so ga prosile: «Imej potrpljenje z mano!» Veliki hlapec je menda razumel to nemo prošnjo, kajti malo prijazneje je nadaljeval svoj pouk.

V prostorni hlapčevski sobi je prebil novi samostanski hlapec drugo noč. Pač je bila postelja trda; toda vsled napornega dela, s katerim se je ubijal vse popoldne, je lahko pogrešal mehkih blazin. Njegovi tovariši so še s svojih postelj govorili o tem in onem; mutec pa je že trdno spal. Zjutraj, komaj se je svitalo, je bil mutec že na nogah. Druge njegove tovariše pa je moral veliki hlapec osorno klicati, da so poskakali s postelj ter se godrnjaje oblačili. Ko so zavžili skromni zajutrek, stopali so hlapci k navadni zgodnji maši, pri kateri so menihi peli pobožne zборе. Mutec je pokleknil nekoliko v stran od svojih tovarišev na mrzla kamenita tla. Tu je sklenil

roke, ki so bile na dlanéh vsled dela polne mehurjev, ter se vtopil v pobožno molitev.

Ko je minila sv. maša, šli so zopet, kakor prejšnji dan, v gozd. Pač sta ga boleli roki, toda ni pazil na to. Potrujal se je, da bi bil veliki hlapec ž njim zadovoljen. Ta je prišel popoldne gledat k delavcem. Prišedši do mutca, je šel mimo njega, ne da bi ga grajal. Tako delo v gozdu pa ni trajalo dolgo. Kmalu je prišlo drugo delo na vrsto, recimo delo na vrtu, na polju. Karkoli so mu naglali, vse je mutec izvrševal zvesto in neumorno. Takó si je bil pridobil celó zaupanje vélikega hlapca, ki ga je večkrat drugim hlapcem stavil v zgled. To je seveda jezilo njegove tovariše, takó, da je moral večkrat slišati káko njih bridko besedo. Toda mutec je voljno prenašal vse to, dà, kazal se je celó jako prijaznega svojim neprijaznim tovarišem. Večkrat je prevzel kako delo, ki je bilo namenjeno kakemu drugemu hlapcu. Takó je dotičnik lahko počival, mutec pa je delal neutrudno še čez uro.

Tolika blagodušnost mu je naklonila naposled prijaznost tudi drugih hlapcev, ki so se mu doslej kazali sovražni. Pa tudi menihi samostanski so večkrat občudovali mutčeve vrline. Opat se je celó prijazno in dobrohotno smehljaj, kadarkoli je srečal nekdanjega romarja. Zdaj je mutec seveda bil po zunanjo-
sti nekoliko drugačen. Obrit je bil do golega; lice pa mu je bilo še vedno blede kakor nekda, seveda zarujavelo; roke pa so mu bile izdelane in trde kakor usnje. Nikdo bi ne mislil več, da je to oni mož, ki je pred leti prvič v svojem življenju prestopil prag osojanskega samostana; kajti sčasom je z obličja mutčevega vsaj nekoliko izginila žalost. Večkrat je o milih poletnih večerih po zvršenem delu stal ob osojanskem jezeru ter gledal na njegovo gladino. Potem pa so njegove oči plule daleč tja na severo-vzhod, kjer mu je tekla zibelka. Tam sta mu že davno ležala v grobu oče in mati; a tudi zanj so molili tam pobožni ljudje prav iskreno.

Minilo je bilo blizu devet let, odkar je živel mutec v samostanu. Zdajci se je jela pojavljati na njem čudna izprememba. Lica so mu venela, oči so izgubljale svoj lesk, sploh je njegovo nekdanj tako prožno teló postalo silno potrto. Kdor je hlapca opazoval, ni mogel dvomiti o tem, da se v njem razvija huda bolezen. On sam je molčal o tem, kakó trpi, ter silil se je delati, kolikor je le mogel. Toda nekega jutra ga zapustijo vse moči.

Opat je takoj zaukazal, naj skrbno strežejo bolniku. Ukazal je nekemu menihu, ki je bil vešč zdravilstva, naj pripravi potrebna zdravila, da pomore bolniku. Učeni samostanski zdravnik je vestno opravljal svojo službo pri bolnem mutcu. Sam je šel daleč v naravo, da je tam iskal zdravilnih zelišč, o katerih se je nadejal, da bodo pomagala bolniku. Toda mutčeva bolezen je bila močnejša od zdravnikove umetnosti. Moči so mutca zapuščale čedalje bolj. Bolnikov postrežnik in drugi samostanski prebivalci, ki so

časih pogledavali k mutastemu hlapcu, so kmalu izprevideli, da je tu vsa človeška pomoč zaman.

Solnce je nekega dne uprav zahajalo, ko zaoré po sicer tihih samostanskih mostovžih glasovi: «On govori! — hudi duh! — Na pomoč! na pomoč!» — Mož, ki je takó kričal ter brez sape bežal k vratom opatovim, ni bil nihče drug kakor postrežnik mutčev. Pribežal je bil naravnost iz bolnikove sobe, a z obraza si mu lahko čital, da ga prešinja velik strah. Nenavadni ta hrum je privabil iz celic skoro vse menihe. Z mnogimi vprašanji so obsipali strežnika, ki se dolgo ni mogel umiriti ter je le v enomer klical na pomoč. V tem pristopi tudi opat ter vpraša, kaj da je. «Mutasti hlapec govori!» deje naposled bolniški strežnik.

Menihi se močno začudijo. Mnogi je bil tega mnenja, da se je zgodil čudež, ne pa da straši hudobni duh, kakor je mislil strežnik.

«Morda pa govoriš v svoji razgreti domišljiji? Morda ti razgreta domišljija narekuje neresnico?»

«Bog me varuj tega!» zavrne vprašavec. Slišal sem s svojimi ušesi, kakó govori. Še mi zvenijo njegove besede po ušesih; — mrzla groza mi šumi po kosteh . . .»

«Tega te ne vprašam!» nadaljuje opat, «pač pa želim vedeti, kake besede je izgovoril bolnik, in to vprvo, kar biva pod našo streho. Torej povej!» —

Ostre besede opatove so precéj ohladile kri strahopetčevo. Jame pripovedovati, kako se je bolnik hipoma dvignil v postelji. Potem je s šibko, nekako tuje se glasečo besedo prosil, naj bi prišel velečastni gospod opat k njemu; kajti on da čuti, da se mu bliža smrt. To si je natanko in jasno zapomnil. Potem je njega, strežnika, prijel strah. Hitro je ubral pot pod noge le-sèm. Zató nadaljnega bolnikovega govorjenja ni razumel. —

To je bilo opatu zadosti. Sam je bil zdaj močno iznenaden. Pogleda okrog sebe ter namigne dvema osivelima menihoma. Vsi trije se potem napotijo k bolniku.

Bolnik je ležal suh in bled na postelji. Zdelo se je, da dremlje. Ko se pa opat na lahko dotakne njegove roke, odprò se bolnikove oči. Prsi se mu jamejo nekoliko časa krčevito vzdigovati in zopet padati. Na to odprè usta ter izpregovori: «Hvala vam, prečastni gospodje, da ste se potrudili k meni. Nisem mogel umreti, da ne bi prej vrgel raz sebe zastora, ki me je doslej zakrival. Nizka služba, katero sem tu opravljal, in to, da sem se odpovedal govoru: — to vse, velečastni gospodje, je bila p o k o r a, ki sem si jo bil naložil sam za zločin, ki mi obtežuje dušo. Daleč iz svoje domovine, iz ponosne Poljske sem prišel nekega večera sèm v ta kraj. Namenjen sem bil k papežu v Rim, kjer sem nameraval poklekniti pred svetega očeta ter si od njega izprositi

odpuščanja. Videl sem osojansko jezero, gore krog njega, temni gozd, samostan — in otožnost, katera se je razlivala čez vso okolico, ta se je strinjala z otožnostjo, ki mi je polnila dušo. Dolgo sem takrat stal ob bregu. Moja preteklost mi je živo stopala pred oči. Mislil sem, da ne morem dlje časa prenašati svoje usode. Ali zdajci sem začutil v sebi neko moč, ki me je gnala k samostanu. Róka, ki se je omadeževala s krvjó krakovskega škofa Stanislava, ta roka naj odslej opravlja le nizka dela; ta usta, ki so doslej govorila le preširne besede in ki so pozivala bojaželjne čete Poljakov v vojno, ta usta naj odslej umolknejo do konca mojih dnij! —

To je bila misel, ki me je obsedla onega večera. Pač sem skušal, da bi se je iznebil; toda zaman. Zató sem sklenil, da storim, kakor sem mislil, ter v revščini končam svoje življenje, kolikor mi ga je še Bog namenil. Vedite zdaj prečastni gospodje: ja z

sem Boleslav II., kralj poljski,
sin Kazimira I.» — — —*)

Bolnik, ki je z veliko težavo govoril zadnje stavke, zaprl je, hipno utrujen, oči, z desno roko pa je potegnil dragocen prstan izpod vzglavja. Nemo ga spokornik izroči gospodu opatu. —

Laž se ogiblje smrtne postelje. Zató so menihi radi verjeli bolniku. Da je kdo pa le še kaj dvomil bil bi zdaj prepričan o resničnosti bolnikove izjave, kajti v prstan je bil vdolben grb poljskega kralja!

Malo trenutkov potem je duša kraljevskega spokornika zapustila strohljivo telo.

In ko je na Osojah napočil tretji zor,
Mrtvaške pesmi v cerkvi menihov pel je zbor.
Na sredi cerkve v krsti je hlapec nemi spal:
Za njega v plašču črnem opat je mašo bral.

*) Boleslav II. „predrzni“ je vladal od l. 1058—1080. Ker se mu je krakovski škof Stanislav zameril, ga je umoril s sabljo. Kralja je kasneje močno grizla obujena vest, da ji je v osojanskem samostanu iskal hladila; škof Stanislav pa je bil proglašen svetnikom.

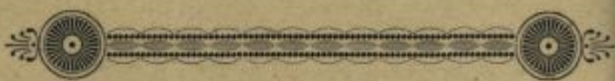
Pel mašo oča Tenho in molil je takó:
„Naj pride njega duša, o Bog, tjàgór v nebó!
Glej, delal je pokoro naš nemi samotár,
Brat Boleslav, kralj poljski.... zavreči ga nikár!“

(Ant. Aškere).

* * *

Celih osem stoletij je minilo od tega. Benediktinski samostan v Osojah je že davno opuščen. Toda samostanska cerkev stoji še dandanes. In v kapeli na levo v prednjem delu cerkve najde popotnik nagrobni spomenik kralja Boleslava, ki je ob najtežji službi v samostanu iskal izgubljenega dušnega miru, za grehe svojih mladih let hudo se pokoreč.

Osivelemu učitelju.

Let štirdeset je že minilo,
Odkár mladino Ti učiš;
Užil veselja si obilo,
Prestál pa tudi mnog si križ!

A seme, ki ga v srca mláda
Učitelj pridni si sejál,
Rodilo je obilo sáda,
Vsevišnji *) mu uspeh je dal.

Še mnogo let te Bog ohrani!
Da srečen si in čil in jak,
Iskréno danes sréno-vdáni
Tovariš Tébi vošči vsak!

*) Vsevišnji = Bog.

Na grobu iskrenega rodoljuba.

Sládko spavaj v tej gomili,
Pókoj vládaj tu okróg!
Svetni si ubéžal sili,
Réšen zdaj si vseh nadlóg!

Sreča Tébi, mož ubogi,
Ni sijála nikedár!
Pač pa v Tvoji duši mnogi
Bèсно búčal je vihar!

Um je bister bil podárjen
Tébi, a srcé mehkó,
Domovini Ti ustvárjen
Bil v blaginjo si samó!

Rod si nje jel oživljáti,
Verno si nad njim Ti čul:
Ko je sinil*) dan mu zláti,
V rádosti takrát si plul!

*) Sinil = zasijal.

Sebičênje ni mogoče
Têbi bilo, dobrotník!
Národ Te je klical: *oče!*
Njemu bil si učeník!

Svóbodi si pokrovitelj*)
Bil vse Svoje žive dni,
Znánosti si bil gojitelj,
Tožnih tolažnik ljudij . . .

Zdaj pa več Te ni med námi —
V boljši svet si šel od nas —
Z bridko-tožnimi solzámi
Têbe se spominjam jaz . . .

Sládko spavaj, mož čestiti,
Rôda svojega trpin!
Grob Slovenec Tvoj naj kiti,
Živel večno Tvoj spomin! —

*) Pokrovitelj = zavetnik, zagovornik, pomočnik.

Kramar in miška.

(Po Br. Grimmu).

Pred dolgimi leti je potoval ubog kramar skozi gozd v mesto. Truden je bil. Zato sede, da povžije košček kruha. D drugega ni imel, da bi si utešil lakoto. Ko je, zagleda pred svojimi nogami miško. Lezla je okoli njega, a naposled se postavila pred njega ter ga gledala, kakor da bi kaj pričakovala od njega. Mož ji dobrovoljno vrže nekaj drobtinic, da-si je bil sam potreben. Miška drobtinice kmalu pojé. Kramar ji je na to še metal drobtinic, dokler je sam še kaj imel. Tako sta oba skupno obedovala. Zdaj pa kramar vstane, da se pri bližnjem studencu napije vode. Ko se vrne na prejšnje mesto, zagleda cekin na zemlji. Istočasno se

je miška vračala z drugim cekinom v gobčku. Spustivši ga na tla k prvemu cekinu, se je napravljala po tretjega. Kramar je šel za njo in videl, kako je tekla v neko luknjo ter iz nje prinašala zlate. Zdaj vzame svojo palico, razmakne tla in najde velik lonec poln cekinov. Vzdigne ga ter pogleda, kje je miška. Toda živalica je bila že izginila. Ves vesel je nesel zaklad v mesto. Polovico ga je razdelil med uboge ter tudi sebi opomogel; za drugo polovico pa je dal zidati cerkvico. Vrh tega je dal to dogodbo v večni spomin vdolbsti na kamenito ploščo ter isto postaviti v cerkvico, kjer se nahaja še dandanes.

Pevce Arijon.

(Iz nemščine po *Fr. Hardenbergu*).

Pripoveduje se, da so v starih časih bili pevci, ki so znali tako lepo peti in na liro*) brenkati, da so s svojim čarobnim

*) Lira = godbeno orodje s strunami.

petjem spreminjali puščave v cvetoče vrte, divje zverine krotili, surove ljudi pa privadili na red in lepo vedenje. Tudi so s svojim petjem deroče reke spreminjali v mirne vode, dà, dosegli so celó, da je mrtvo kamenje oživeló in plesalo! —

V tistih časih se je prigodilo, da je pevec Arijon hotel po morju potovati v tujo deželo. Sabo je imel polno dragotin in drugih lepih rečij, ki jih je nabral od hvaležnega poslušajočega občinstva. Ob bregu je našel zasidrano ladjo. Mornarji so bili zadovoljni, da ga za ponujano plačilo prepeljejo v mesto, kamor je hotel odpluti. Toda malopridni mornarji so se tako polakomnili Arijonovih zakladov in dragocenostij, da so sklenili, ga prijeti, vreči v morje ter si potem razdeliti zaklade med seboj. Ko je torej ladja plula sredi morja, planejo mornarji na Arijona ter mu razodenejo, da mora umreti; kajti sklenili so, da ga vržejo v morje. Arijon jih je milo prosil, naj mu prizanesó. Ponudil jim je tudi vse svoje za-

klade, da mu pusté življenje; kajti če ga umoré, doleti jih velika nesreča. Toda mornarji niso bili zadovoljni z njegovo ponudbo, kajti bali so se, da ne bi jih kedaj ovadil. Ker Arijon vidi, da pri mornarjih ničesar ne opravi, poprosi jih, naj bi mu dovolili, da vsaj pred smrtjo zapoje svojo labodjo pesem*); potem pa hoče sam, prostovoljno s svojim priprostim godbenim orodjem pred njihovimi očmi skočiti v morje. Mornarji so dobro vedeli, da bi se njih srca omečila in da bi se skesali, ko bi slišali Arijonovo čarobno petje. Zato sklenejo, da sicer ustrezajo njegovi želji, a da si med petjem zamaše ušesa, da ničesar ne bodo slišali in da potem vendar-le izvrše svoj namen. To se je zgodilo. Arijon prične peti krasno, neizrečno milo pesem. Ladja je jela doneti ob Arijonovi pesmi; valovi so se glasili; solnce in zvezde so se istočasno prikazale na nebu, iz valov pa so se dvigale plešoče

*) Labod, ptica plovka se baje pred smrtjo oglasi s pesmijo. Zato je „labodja pesem“ v tem pomenu = zadnja pesem. pesem pred smrtjo.

ribe in druge morske živali. Le mornarji so jezno gledali, tiščali so si ušesa ter nejevoljno čakali, da Arijon izpoje pesmico. No, to se je kmalu zgodilo. Zdaj skoči pevec z jasnim čelom v morje s čudodelno liro v naročju. Komaj se je njegovo telo dotaknilo svetlih valov, ko se pod njim dvigne iz vode širok hrbet hvaležne morske živali, ki hitro odpluje z začudenim pevcem. Kmalu priplava do morskega brega, kamor si je želel Arijon sam ter pevca lahko položi v trstje. Arijon zapoje živali pesem zahvalnico ter potem odide.

Nekoliko časa po tem dogodku pride Arijon zopet k morju ter v milih glasovih toži o svojih izgubljenih zakladih. Milo mu je bilo po njih zato, ker so ga spominjali srečnih nekdanjih dnij pa ljubezni in hvaležnosti ljudij, ki so mu jih darovali. Ko takó poje, veselo prišumi njegova stara prijateljica, ona morska žival, po morju do brega ter iz svojega žrela bruhne Arijonove zaklade pred pevca v pesek. —

Kakó se je to dogodilo? Mornarji so si takoj potem, ko je Arijon skočil v morje, jeli deliti njegove zaklade; a pri tem delu so se sprli. V ognju tega prepira so pozabili paziti na ladjo. Ta pa je vsled njih nemarnosti zagazila na peskovino, tam se je razbila in potopila. Hvaležna morska žival je zdaj poiskala zaklade v morju ter jih zopet donesla njih lastniku, pevcu Arijonu.

* * *

Dragi otroci! To je seveda le pravljica; ali resnica je, da ima lepo petje še dandanes veliko moč do človeškega srca. Znana vam je morda prislovica, ki pravi:

Kjer petje ubrano se glasi,
Le-tám hudobnih ni ljudij!

Torej le pridno se učite petja ter radi pojte doma, v šoli, zunaj šole, n. pr. na paši in v cerkvi. Vselej me v srce veseli, ko, sprehajaje se v prosti naravi, čujem pastirčka, pojočega veselo pesmico, ki se jo je naučil v šoli, ali pa, če mi na uho prileté mehki glasovi pobožne ženske, ki poje

srce božajočo Marijino pesem. Nad vse mi pa ugaja, če v cerkvi čujem tisto skupno petje, to je, če poje vsa cerkev: mlado in staro! Tako petje na čilih krilih nosi naše pobožne vzdihljaje pred tron nebeškega očeta; tako petje mora ganiti najzakrknenejše srce! —

Prazna želja.

Po morju širnem ladja plava,
Brdák mladenič v njej sedi,
Veselje ga izpreletava,
V domóvje ljúbljeno hití.

V tujini bil je mnoga leta,
Domóv si vedno je želèl,
Tam íma starega očeta,
Ki bode ga objet hitèl.

V obližje dóma že pripluje,
Ko zabetesní vihár strašán —
Ob skali ladja se razsuje —
Sin v morju najde — grob hladán . . .

Ĥrabri vojak.

(Iz italijanščine).

Y uborni koči, tam v neki zakotni vasi, sta stanovala Dragotin in Ivanka, ubogi siroti. Stanovala sta skupno s staro materjo in s stricem. Njiju oče je bil umrl v vojni, zapustivši svojo hišico in kolarnico bratu. To je pa storil zategadelj, da bi brat, ki je bil tudi kolar, hranil odslej staro mater in oba otroka, dokler ne bi Dragotin odrasel ter prevzel sam gospodarstvo.

Dragotin je bil mlajši od Ivanke. Bilo mu je komaj dvanajst let. Toda znal se je prijeti že marsikaterrega kolarskega dela. Pomagal je pri tem stricu. Vse je kazalo, da bode iz njega kedaj prida človek.

Nekega večera, že precej pozno, je nekdo potrkal na duri. Stric ni zmerom spal doma; kajti časih je hodil daleč kam delat in je tedaj prenočeval pri ljudeh, pri katerih je delal. Uprav tistega večera sta bila otroka s staro materjo sama doma. Ker je bila ženica zelo stara, šibkotna in slabega vida, zato ji otroka nista dovolila, da bi šla ona pogledat, kdo trka. Zatorej steče Dragotin po stopnicah nizdolu v pritličje k zaprtim vratom; a predno jih odpre, vpraša: «Kdo je? — Kaj bi radi?» — Na to dobi odgovor: «Dva vojaka, ki sva zašla. Prošiva, da bi se smela v vaši hiši malce odpočiti; zakaj temno je in dežuje in ne veva kam iti». — Ivanka, ki je stala vrh stopnic, prične malo sumiti, ko sliši, da sta zunaj dva vojaka. Zato pošepče svojemu bratu: «Dragotin, glej, kaj delaš!» Toda Dragotin, ponosen na to, da je sam sin poštenega in hrabrega vojaka, vpraša nadalje: «Sta li vojaka poštenjaka? — ««Poštenjaka!»» odgovorita zunaj onadva. — «No, če je taka»,

odgovori deček in odpré vrata, «bodi vama prosta hiša vojaka poštenjaka!» To rekši, ju pusti v hišo.

Jeden obeh vojakov je bil častnik, drugi pa prostak, omikan jednoletni prostovoljec. Oba se spustita v pogovor z bistrim dečkom in imela sta vzroka dovolj, čuditi se njegovi prostodušnosti. Z uljudnim vedenjem sta prepričala dobre ljudi, da se jim ni kesati, da so ju sprejeli v hišo.

Oba vojaka sta bila mokra do kože in trudna, kajti hodila sta več ur. Ivanka je Dragotinu pomagala zanetiti ogenj. Stara mati pa je šla v kuhinjo, da bi pripravila vojakoma malo večerjo. V kratkem sta bila vojaka postrežena, seveda takó, kakor je pač mogoče v ubogi hiši. Toda ljubezniva skrb, katero sta imela otroka ž njima, je provzročevala, da sta se v borni hišici čutila srečnejša négo v kaki palači.

Ko sta se vojaka sušila pri ognju, izpregovori častnik: «Da ne pozabim, deček, ti si nama prej povedal, da ta hiša je v o-

j a k o v a. Je li bil tvoj oče vojak?» . . .
««Da, moj oče je bil vojak, ali sedaj —
ah, sedaj smo sami, ubogi oče je padel v
boju!»» — V tem je prostak gledal na po-
dobico, ki je visela na steni. Po kratkem
opazovanju deje: «Tu je slika nekega vo-
jaka: je li morda ta slika tvojega očeta?»
Zdaj pristopi tudi častnik in pogleda na
sliko. A komaj to stori, zakliče začuden:
«Kaj tu vidim! Zdi se mi . . . kaj bi dvo-
mil? . . . Podoben mu je! . . . Deček, je li
bil morda narednik*) Lipe Čelik, tvoj oče?»
— ««Bil je!»» odgovorita oba hkratu: Dra-
gotin in Ivanka. «In vi», nadaljeval je častnik,
obrnivši se k stari ženi, «vi ste njegova
mati?» — ««Dà, dà!»» odgovorita zopet
otroka, kajti stara žena je bila ganena, da
ni mogla odgovoriti. — To slišati, se vo-
jaka vzravната, dotakneta se z roko svoje
kape v pozdrav, pohitita k stari ženi ter ji
spoštljivo poljubita roko. Na to vsklikneta:

*) Narednik = feldvebelj; ima na vsaki strani 3
zvezde in pod zvezdami dvojarven našiv.

Srečna midva, ki sva izgubila cesto ter naju je naključje privedlo v hišo vojaka junaka! Blagoslovljena bodi mati, katere sin se je boril in padel za ljubljeno domovino! Oh, ne jokajte ljuba žena, kajti vedite, da smrt vašega sina, tega junaka, je rešila ves polk*). Njegov vzgled je vzpodbudil druge vojake, Ne da bi se udali prodirajočemu sovražniku, katerega je bilo štirikrat toliko od nas: za prašili so se vanj in se borili kakor razjarjeni levi! Hoteči maščevati smrt vrlega Lipeta, so naši napeli vse moči in naposled je bila zmaga naša! Oh, zakaj je pač malo takó krepostnih in hrabrih mož, kakeršen je bil naš Lipe? Lipe je bil naš učitelj, naš vodnik! Dobro učen, hladnokrven, poln poguma, je bil vojak od pet do glave! Slava njegovemu spominu!» — Na to sta vojaka zopet spoštljivo poljubila starki roko

*) Polk = to je truma vojakov pešcev. Polk šteje 70 častnikov, 1489 mož in 5 konj; o vojni pa 104 častnikov, 4914 mož in 137 konj.

ter objela Dragotina. Ivanka pa je stala na strani stare matere. Vsi so bili globoko ganeni.

Ko sta vojaka povečerjala in se malce odpočila, sta poprosila, da jima Dragotin pokaže pot: kajti hotela sta oditi. Nista mogla sprejeti povabila, da bi v hiši prenočila, kajti skrbelo ju je, da dohitita svojo stotnijo. Hotela sta tudi plačati Dragotina; a ni hotel sprejeti niti vinarja. Pa saj ga je tudi stara mati opomnila na to, naj ničesar ne vzame.

Vojaka tedaj zahvalita gostoljubno rodbino ter odideta, vse še jedenkrat spoštljivo pozdravivši.

Malo tednov po tem dogodku se raznese nenadoma po vasi glas, da prihaja polk vojakov. Nekateri kmetje so pravili, da so celó od daleč že slišali vojaško godbo. Dragotin, ki je zeló hrepenel, videti vojake, je veselja kar poskakoval. In zares, vojaki so prihajali! Dragotin sam je slišal godbo celo iz stričeve kolarnice. Kmalu potem se

prikaže prednja straža izza hriba, koder se je vila pot. In evo: vojaškega poveljnika na konju, za njim zastava in nedogledna vrsta vojakov, ki so stopali v najlepšem redu.

Ko dospejo pred Lipetovo hišo, jim poveljnik (general) zaukaže, da se ustavijo. Polk pa se je lepo uredil ob cesti. Na to stopita častnik in prostak, ki sta bila oni večer pogoščena v hiši, proti Lipetovemu domovanju. Njima se pridruži general in nekaj višjih častnikov. Vsi stopijo v hišo. Stara mati in Ivanka, ki sta bili na oknu v gornjici, iznenadena takoj stečeta po stopnicah nizdolu, da vzprejmeta gospode. Dragotin pa, ki je bil na cesti, steče za častniki, ko jih vidi odhajati v hišo. Na vratih pa je stala straža, da bi odrivala radovedne kmete, ki so tudi silili v hišo. Celo Dragotina ni hotela straža pustiti naprej. Toda deček pogumno zavpije: «Saj jaz tukaj stanujem. Sin sem narednika Lipeta!» — Straža je na to Dragotina hitro pustila v hišo.

Ko Dragotin pride v sobo, približa se stari materi in Ivanki ter zvedavo pogleduje krog sebe. Častnik ga opazi ter reče generalu: «Evo Dragotina!» — General pa vzklikne: ««Ti si Dragotin? Uprav tebe čakamo!»» —

Stara mati veli dečku, naj si sname predpasnik; kajti Dragotin, ves zmeden, se ni niti spomnil tega, da je s predpasnikom šel iz delavnice. General, videč zadrego stare žene in dečkovo, izpregovori: «Hvala vam, žena, za vašo pozornost; toda deček naj le obdrži predpasnik. Predpasnik delavčev razumni ljudje uprav toliko cenijo, kakor orožje vojakovo. Vaš sin, narednik Lipe Čelik, je bil čislan v svoji delavnici, kakor tudi na bojnem polju. In Dragotin, tega se nadejam, bode posnemal svojega očeta. Zdaj, ko vas vidim vse tukaj zbrane, vam hočem povedati, zakaj smo danes vojaki prišli sèm. Državi je dolžnost, da ceni in poplača vojaško hrabrost. Lipe Čelik je bil jeden tistih vojakov, ki so zaslužili tako

odlikovanje. Ta gospod častnik tukaj-le in njegov drug, ki sta oba bila v tej hiši deležna vaše gostoljubnosti, sta dala povod, da se spomnimo neke dolžnosti, na katero smo bili nehoté pozabili. Jaz sem pozvedaval o vas in kar sem slišal, mi je bilo všeč. Veseli me, da so uprav mene odbrali v to, da vam naznanim, kaj je država sklenila vam v prid. To se je zgodilo v priznanje resničnih zaslug, ki si jih je stekel pokojni Lipe Čelik. Namen takih proslav pa je ob enem: spodbujati druge, da posnemajo slavljencev zgled. Torej poslušajte me: Častitljiva mati junaka Lipeta Čelika dobi 300 kron pokojnine na leto, hčerki Lipetovi je vlada dovolila doto 1000 kron, katere dobi, ko se poroči. Dragotin, Lipetov sin, pride v vojaško šolo. Vzgajal se bode na državne stroške. Če bi pa njega ne veselil vojaški stan, se lahko poprime stanu, ki ga veseli. Tisto učenje v vojaški šoli mu gotovo ne bode škodilo, pač pa koristilo, če si tudi

izbere drug stan. Tukaj vam izročam pisma, ki vse to potrdijo! — Žena ni vedela, kam bi se dela samega veselja. In kaj še le Ivanka in Dragotin! S solznimi očmi sta zahvaljevala generala ter mu poljubljala roko.

General pa nadaljuje: «Zdaj pa dovolite, da naš polk pokaže svojo hvaležnost Lipetu. Saj je Lipe bil tudi ud tega polka in s svojo hrabro smrtjo ni ga le rešil sramote in pogina, nego mu celó pridobil sijajno zmago!» V tem so nekateri vojaki napravili oder do ospredja Lipetove hiše, da bi na hišo vzdali spomeniško ploščo. General pozdravi, gre iz hiše ter odtod na oder. Tu vrže prvo žlico malte na mesto, kjer je imela biti vzdana spomeniška plošča. Ostalo so opravili drugi. Kmalu je plošča stala. Ž nje se je blestel sledeči napis:

Hiša narednika
Lipeta Čelika.

V spomin njegovih vrlin in dokazane hrabrosti, postavil hvaležni njegov polk
dne

Krog spomeniške plošče pa je general obesil še lep lovorov venec. To storivši, se je obrnil k polku ter z visokim glasom izpregovoril te besede: «Takó slavi hvaležna domovina krepostne svoje sinove, hrabre vojake! Spomin na tako vrle može mora obujati v nas plemenit nagib, da jih posnemamo. Ko bode domovina imela priliko večkrat dati taka priznanja, tedaj bode srečna; tedaj se bodo lahko izpolnjevale njene želje in njenemu razvoju ne bode več ovir!» — Na te besede vojaki navdušeni zaorijo: «Živela lepa naša domovina!» — Toda boben se oglasi in zopet nastane mir. General stopi z odra, zajaše konja ter se zopet postavi na čelo polka. Temu zaukaže, naj v redu ide mimo hiše. Ob prijetnih zvokih vojaške godbe se to zgodi, na kar vojaki po cesti zopet odidejo.

Znani častnik in prostak pa sta še ostala nekoliko časa v hiši Lipeta Čelika, kjer sta se veselila sreče dobrih ljudij. Ob jednom sta poučila strica in staro mater, kaj treba

ukreniti gledé prihodnjega šolanja Dragotinovega.

Dragotin Čelik pa je dandanes mož na svojem mestu. On se vselej in povsod kaže vrednega, da je imel takšnega očeta, kakoršen je bil narednik Lipe Čelik! Tudi se hvaležnega skazuje dobrot, ki jih je vsled zaslug svojega očeta dobil od države.

Škof Kolonič. *)

Na Dunaju v dvoru cesarskem
Junaki in knezi sedé;
Premágali slávno so Turka,
Zató se srčno veselé.

Tokajca**) se pénijo čaše,
Zdravice donijo okróg;
Kar knez izza mize se dvigne
Ter stavi sledeči predlóg: ***)

«Kaj slednji je Turkom uplénil,
Po vrsti zdaj vsákdo povéj!»
«Izvrstno, izvrstno!» se čuje,
Vse ploska izjavi le-téj.

*) Ta pesem se naslanja na Voglovo „Der Sieger“ (Zmagovalec).

**) Tokajec = izborno ogersko vino, ki rase blizu mesta Tokaja.

***) Predlóg = nasvèt,

In vstane Polják in odkrije:

«Jaz sultana súho zlató
Iz célice vzel sem njegove;
Ni tó-le bilo drznó?»

«A jaz», Lotarínžan odvrne,
«Sem — v roki prebridki svoj meč,
Pribóril njegovo bandero —
Recite: li tó-le ni več?»

Sedáj Dunajčán se oglási:

«Poglejte: s to svojo rokó
Obleko sem mnogo predrago
Iztrgal Turćinu srćnó!»

Spet drug se takó-le pohvali:

«A táke ni stóril nobén
Kot jaz, ki kamele in konje
Izvólil sem v lastni si plen!» —

Takó marsikteri je vedel

Povedati mnog hraber čin;
Nekdó le je molčal med njimi,
Domovja in cerkve zvest sin.

«Škof velečastiti! molčite?
Povejte, povejte i *) vi:
Kaj neki pa vi ste storili,
Mordà, da nevažno to ni!» —

Nasmeje se Kólonič, biskup, **)
Ponižno pojásni na tó:
«Resnično, kar jaz sem pridóbil,
Iskal ni gospodov nikdó!

In vendar, gospoda vi slavna!
Kar hítel sem jaz poiskàt,
To, mislim, z bojišča najdražji,
Največji da bil je zaklád!» —

Na migljaj zdaj vrata odpró se,
In roj kodrolasih otrók
V dvorano se vsuje obširno,
Kot póslal bi angelje Bog!

Dekliči in dečki med njimi,
Obrazi kot mleko in kri,

*) I = tudi.

**) Biskup = škof.

Solzèč se privijejo škofu,
Hvaležnost jim zrè iz očíj. —

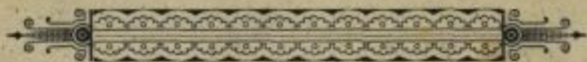
«To plen moj!» vladika*) zdaj déje,
«Otrók pač nihčè ni iskal;
Jaz našel sem jih jokajoče,
Bil starše jim Turk je — zaklâl! —

Privèl sem sirote na Dunaj;
Jaz oče jim bodem odslej;
Če bolje kdo storil je delo,
Oglási se zdaj in povéj!» —

Molčijo junaki in knezi,
V očéh pa jim rosa blišči;
Res: plen ni nikógar bil večji,
Vladikin spomin še živi!

*) Vladika = škof.

Ozdravljeni bolnik.

(Slobodno iz nemščine po L. P. Heblu).

Da-si imajo bogatini dosti rumenjakov,*) vendar jim je časih prebiti mnogo težav in marsikako bolezen, o kateri se ubožcu niti ne sanja. Marsikatero bolezen so, ki nimajo svojega izvora v zraku, pač pa v polnih skledah in kozarcih; pa tudi mehke stolice in svilene postelje so pravo gnezdo takim boleznim. O tem bi lahko marsikatero znil neki meščan, bogataš, o katerem vam nekaj danes tu povem. Ves božji dan je ta bogataš sedel na svojem naslonjaču. Če ni bil le prelen, pušil je tobak kakor Turek, ali pa slonel na oknu, ter zijala prodajal na ulico. Ko je pa prišlo poldne, je jedel kakor kak

*) Rumenjakov = cekinov, zlatéga denarja.

mlatič. A še več! Tudi vse popoldne je jedel in pil, kakor da bi res ne imel «svetega Duha». Zdaj se je lotil kake mrzle, zdaj zopet kake gorke jedi. Vse to je delal seveda, ne da bi bil lačen, torej brez teka. In to je trajalo do večera, takò, da nihče ni prav vedel, kedaj končuje pri njem obed in kedaj pričinja večerja. Jedel in pil je pač le, da si je preganjal dolgčas. Po večerji je legel v posteljo in je bil takó truden, kakor da je ves dan kamenje nosil ali cepil drva. Vsled takega življenja se je kmalu takó zredil, da je bil njegov trebuh podoben sodu. Jed mu odslej ni dišala več takó, pa tudi spati ni mogel kaj prida. Čutil je, da ni prav zdrav, pa tudi ne prav bolan. Če si pa ž njim govoril, tožil ti je toliko o svojih boleznih, da bi bil res mislil, da jih ima tri sto pet in šestdeset na leto, ali vsak dan drugo. Vsi mestni zdravniki so imeli dovolj posla ž njim. Popil je bil že cele steklenice zdravil in pogoltnil cele sklede raznih «praškov» in «kroglic». Naposled so ga šaljivo imenovali «živo dvo-

nožnato lekarnico». Toda najsi je vžil toliko takih zdravil, pomagala mu niso nič. Ravnal se ni po svetih svojih zdravnikov, mariveč je dejal: «Pokaj sem pa bogat, če mi je živeti kakor psu! Čemu me nočejo zdravniki ozdraviti za drag denar?» Naposled je slišal o nekem zdravniku, ki je bival sto ur daleč od mesta. Bil je neki ta zdravnik toli spreten, da je bolnika ozdravil, če ga je le pogledal; smrt pa je baje bežala pred tem zdravnikom, kjerkoli se je le pokazal. V tega zdravnika je bogati naš bolnik imel vse zaupanje. Poslal mu je obširno pismo ter nadrobno opisal svojo bolezen. Modri zdravnik je uganil že takoj iz pisma, kaj bolniku manjka, namreč: z m e r n o s t i i n g i b a n j a. Mislil si je. «Čakaj, tebe pa že ozdravim, pa gotovo te ozdravim!» Zatorej mu je pisal drobno pisemce, in sicer takó - le: «Blagorodni gospod! Vi imate hudo bolezen! Vendar vam je še pomoči, če le hočete slušati! Vedite, da imate hudo zverino v trebuhu, namreč zmaja *)

*) Zmaja = črvasto kačo.

s sedmimi žreli. S tem zmajem moram sam govoriti; zategadelj se morate potruditi do mene. Toda zapomnite si to: Prvič ne smete se voziti ali jezdit, ampak peš morate priti do mene, inace prevec stresete zmaja in on vas ugrizne v drob! In kako ugrizne! Kar sedmero čreves vam prekolje v jednom hipcu! Drugič: ne smete jesti kolikor bi hoteli, ampak samo dvakrat na dan vrhan krožnik zelenjave. Opoludne smete vrhu zelenjave prigrizniti tudi klobasico, zvečer pa jajce. Zjutraj popijte malo juhe, kateri primešajte nekoliko drobnjaka. Če bi več jedli, zraste zmaj, takó celó, da vam zmečka jetra. Potem pa le ne pričakujte, da bi vam krojač še kedaj umeril novo obleko; pač pa pride k vam mizar, umerit vam k r s t o (trugo)! To je moj svèt! Če ga ne poslušate, ne bode slišali več prihodnjo pomlad peti kukavice! Ste li umeli? Prav! Storite, kakor hočete!» —

Ko «bolnik» prebere pismo, dá si takoj za prihodnje jutro namazati čevlje z mastjo,

da bi bili mehki in bi lože hodil. O zori se napoti do zdravnika, kakor mu je svetoval. Prvi dan je hodil takó počasi, da bi ga pač bil prehitel polž. Če ga je kdo srečal na poti ter ga pozdravil, ni se mu odzval. V svoji nevolji je celó pohodil vsakega črviča na cesti, če ga je opazil. Toda že drugo in tretje jutro se mu je zdelo, da ptice že davno niso takó lepo pele kakor danes. Rosa se mu je zdela takó sveža, cvetlice na polju takó lepe, ljudje, ki so ga srečavali, takó prijazni, da jim je vesel kimal v pozdrav. In vsako jutro, ko je zapuščal svoje prenočišče, se mu je zdelo lepše. Veselo in lahko je stopal dalje. Osemnajsti dan je prišel v mesto, kjer je bival sloveči zdravnik. Ko je zjutraj vstajal, mu je bilo takó dobro, da je dejal sam v sebi: «Primojdunaj da ne vem, pokaj bi hodil k zdravniku! Saj mi ni nič! O, da bi mi le malce šumelo po ušesih, ali bi me vsaj nekoliko nadlegovala zgaga! *) No, zglasti se vendar moram pri zdravniku!» —

*) Zgaga = želodčna bolezen, ki žgá.

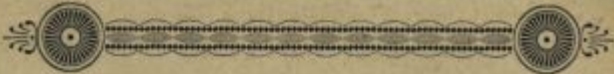
Ko je prišel k zdravniku, mu ta potiplje žilo ter deje: «Zdaj mi pa zopet znova povejte, kaj vam je!» Bolnik odvrne: «Gospod zdravnik! meni, hvala Bogu, ni hudega! Če ste le vi takó zdravi kakor jaz, pa zahvalite Boga v nebesih!» — Zdravnik odgovori: «Sam sveti Duh vas je obsenčil, da ste ravnali po mojem nasvetu! Zmaj je poginil! Pa še je v vašem telesu ostalo nekaj njegovih jajec. Zategadelj se morate zopet peš vrniti domov. Doma pa, ne da bi vas kdo videl, pridno žagajte les. Jesti pa smete le takrat, kadar se v vas oglasi glad in še tedaj le toliko, da si potolažite lakoto. Pazite dobro na to, ker sicer se iz jajec utegnejo izvaliti novi zmaji. Če bodete ravnali po mojem nasvetu, dočakate prav gotovo visoko starost!» To rekši, se zdravnik dobrovoljno nasmeje. Bogataš pa odvrne: «Gospod zdravnik, vi ste tič*!) Zdaj vas umém prav dobro!» — In storil je in živel po nasvetu zdravnikovem

*) V tem primerljaju pomeni tič = „zvito bučo“, „prebrisanega človeka“.

ter ućakal šest in osemdeset let, štiri mesece in deset dnij. Bil je vedno tako zdrav, kakor riba v otonu*). Vsako novo leto je vrhu gorkih pozdravil poslal zdravniku po dvajset cekinov.

*) V otonu = v globoki vodi.

Vojak Radován.

Čvrst voják in pa srčán,
Mali naš je Radován!
Moški nosi puško v roki,
Svetlo sábljico o boki*),
Hodi kakor general**),
To zares je častnik zál!
In ta dični, svetli čáko?***)
Kje je pokrivalo táko?
Krasno mu pristoja jopa,
Gumbi jej žaré, ko stopa.
Radovánov glas zveni:
«Pázite vojaki vi!

*) O boki = ob strani (telesa).

**) General = najvišji vojaški predstojnik.

***) Čáko = vojaški klobuk.

Tu sovražnikov je truma!
Da ne zgubite poguma!
Le za máno četa draga,
Čvrsto, srčno na sovraga!*) —
V dušmana**) se zapodi
In nevstrášno meč vihtí,
Iz očij mi plamen šviga,
Boljšega vojaka ní ga!
Glej: sovražnik je na tléh.
Radovana sili smeh! . . .
Res, sovražniki da taki
Le — svinčéni so vojaki;
Ne le puška, sablja tá
Tudi je samó z lesá! —
Ali pride skoro dan,
Ko doraste Radován,
In tedáj o vojni právi
Svoje si imé proslávi;
Mnog izvéde hrabri čin,
Domovine zvesti sin;
Čul o njem bo sam cesár,
Pošlje zlat mu križec v dar!

*) Sovrag = sovražnik.

**) Dušman = sovražnik.

Mravlja.

Glédi mravljo, dete moje:
Vóljno z delom se pehá,
Nosi žitno zrno svoje,
Utruditi se ne dá.

Ko pa pride ostra zíma,
Móči delati jej ni,
Zrnja dosti v hiši ima,
Glada mravlja ne trpí.

Tudi ti, o deček zlati!
Delaj, dókler si še mlad,
Da ti dano uživáti
V stárosti bo truda sad! —

Dvoje zdravljenj.

(Nemški spisal *Frančišek Frisch*).

Y nizki in ne prav prijazni lišici koncem mesta G. je prebivala že leto dnij tiha rodbina. Oče v tej rodbini je delal za majhno plačo v tovarni, ki je stala na drugem koncu mesta. Zjutraj zarana je zapuščal svoje drage ter se vračal še le pozno zvečer domov. Ker je bilo njegovo stanovanje preoddaljeno od tovarne, je jemal obed večinoma seboj ter ga užival na dvorišču v tovarni. Kos črnega kruha, to mu je bilo skoro vsakdanja opoludanska hrana. Pač boren obed! In to naj bi mu dajalo dovolj moči, da bi vztrajal pri težkem delu do mraka! Toda mož je bil zadovoljen. S svojo žuljavo roko je delal še čez svoj čas, po

delopustu, da si je le prislužil nekaj beličev več.

Pozno zvečer je vsak dan utrujen stopal po razsvetljenih mestnih ulicah, mimo krasnih hiš in prodajalnic, kjer je v visokih oknih bilo razstavljenih sto in sto mičnih rečij. Vendar je mirno gledal okoli sebe. Iz očij mu je odsevala ona zadovoljnost, katero človeku daje zavest, da posvečuje svoje moči poštenemu delu. Ko je prekoračil najobljudnejše ulice, vselej je pospešil korak; kajti zdaj ga ni motilo nič več. Lahko je mislil na ženo in na otroka doma; iz hrepenenja po njih je pozabljal, da je truden. Ko se je potem začula njegova stopinja v okajeni veži, tedaj so se mahoma odprla nizka vrata ozke, temačne sobice. Šestletni I v o in štiri leta starša A n a sta pozdravljaje segala očetu v rokó. Pa tudi mati je s prijaznim pozdravom hitela možu nasproti.

Na mizi je gorela svetilnica. Okrog mize so potem sedli stariši in otroka k večerji. Skuhala jo je mati v mali peči, ki je

stala v sobinem kotu. Zdaj se je začelo povpraševanje, pripovedovanje in snovanje načrtov brez konca in kraja; vmes pa so rekli tudi kako šaljivo. Le prehitro je mati opominjala, da je treba misliti na počitek, kateri so itak večkrat dramili hrumeči sosjedje po bližnjih hišah. Po teh hišah je bila sicer tudi revščina doma; a nedostajalo (manjkalo) je one zadovoljnosti, kakoršna je kraljevala v rodbini delavca D o v g a n a.

Žal, da se je tudi tukaj kmalu obrnilo na slabše. Veselje je izginilo iz mračne sobice; ž njenih sten je bliščala zdravje uničajoča vlažnost. Bolezen in skrb za prihodnjost sta obiskovali revno Dovganovo rodbino.

Najprej je I v o jel hirati. Noč in dan je mati prebila ob postelji ubogega otroka; pazila je na vsak njegov dihljaj. Visela je med vednim upom in strahom. Nobeno pero ne popiše, kaj je trpelo njeno materinsko srce! In stroški! Marsikak goldinar, ki je bil krvavo potreben v hiši, je moral

romati v lekarno. Ponočno čuvanje in narastajoče pomanjkanje pa sta naposled izpodkopala zdravje brdke, blede žene, ki je bila kolikor toliko sama na sebi prava junakinja. Dà, junakinja! Kajti njena ljubezen do svojcev je bila prav tako močna, kakor njena volja, da bi od njih odvrnila vsako zlo in nezgodo. In ta njena železna volja ji je dajala čudovito moč, da se je brez tožbe vzdrževala po koncu še tedaj, ko bi bila podlegla na njenem mestu že vsaka druga ženska!

Ako se človek takó bori sam s sábo in ob jednom s trdo usodo, to je junaštvo, znamenje velike duše. In take velike duše, hvala Bogu, niso preredke. Toda nahajamo jih le na skrivnem, bodisi po ubogih delavskih hišah, po kmetskih kočah ali po knežjih gradovih.

Toda, kakor rečeno, združenim sovražnim močem se ni mogla Dovganka dlje časa ustavljati. In uprav, ko se je lvu jelo zboljšati zdravje, je zbolela takó, da je

zdravnik kar naravnost povedal Dovganu, da se je bati najhujšega. Dovgana je ta odkritosrčna izjava podrla kakor strela. Govoriti sicer ni mogel, a z obraza si mu lahko čital, kako neizrečno bridka bolest mu razriva dušo. Iz očij pa se mu je razodevala prošnja: pomagajte ubogi ženi! Vrli zdravnik je pač umel to nemo govorico. Zato pa je tolažilno rekel: «Karkoli premore zdravniška učenost, poskusiti hočem, da rešim to vam takó drago življenje!»

In zdravnik Cvetnič je bil možbeseda! Ganljivo je bilo gledati, kako je vsak dan po dvakrat prihajal v oddaljeno hišico k Dovganovim, da-si je imel drugega dela polne roke. Ljubeznivo in skrbno je zdravil bolnico, da-si je vedel, da za to ne dobi drugega plačila nego srčen: „B o g p l a t i“! Kadarkoli je prišel k Dovganovim, vselej je imel tolažilno besedo za bolnico. Njeno stanje se je bilo začelo že boljšati, da-si jako polagoma. Dovganki je silno dobro delo to, da ji je zdravnik zagotavljal,

da bode imelo njegovo zdravljenje zaželeni uspeh, a še bolj jo je veselilo, ko je hvalil njeno hčerko, ki je bila ob vsej svoji mladosti vendar vrla in skrbna postrežnica bolni materi. V družbi dobrotne sosede, ki je pogledavala časih čez dan k bolnici, je Dovganova Ana storila za mater vse, kar je le mogla. Dà, celó po noči je večkrat urno skočila iz trohnele posteljice, da je očetu pomagala pripravljati hladilne pijače za mater!

Tako sta minila dva meseca. Dovganka je že začela okrevati. Upanje, da se povrnejo nekdanji srečni časi, je bilo čedalje večje. Zdravnik Cvetnič je zdaj le bolj poredkoma prihajal k bolnici.

A zdajci se nenadoma poslabša bolničino stanje. Pogled v prihodnjost je bil za ubogo rodbino zopet prav tožen. Nov strah je stiskal srce dobrim ljudem!

Ana je dobro vedela, da so njeni stariši že davno porabili to malo, kar so si bili prihranili o boljših časih; vedela je, da

je moral oče prodati kos za kosom svoje boljše obleke, kajti bolezen pojé obilo denarja! In vendar še ni bilo konca revii! Deklica se spomni zdravnika Cvetnič a. Ali ga je smela znova prositi, da naj reši mater? Saj je vedela, da oče nima ničesar več, da bi mu ponudil za njegov trud! V dekličinem srcu se je jela živo pojavljati hvaležnost. Vse, vse bi ponudila izvrstnemu zdravniku, da bi mu dokazala, kako neugasno živi v njenem srcu spomin na njegovovo dobroto. Toda imela ni ničesar; saj je bila tudi njena pušica že davno prazna.

V tem žalostnem položaju se je Ana zamislila v pretekle čase. Spomnila se je minolih božičnih praznikov, spomnila se je binkoštij, ko je stala med trumo birmancev in birmank. Za botro ji je bila daljna sorodnica z dežele, katera ji je po birmi darovala zlat ovratni križec. Pri tej zadnji misli deklica obstane, mična rdečica ji pozori lica, a oči se ji skoro veselo zabliščé!

Ana odprè zdaj skrinjo ter vzame iz nje dragotino, katere doslej še ni smela nositi. Potem pogleda mater. Ta je dremala; a bratec se je igral. «Ivo», izpregovori zdaj Ana, «ako se mati vzbudi, povej ji, da sem šla k gospodu zdravniku!» Deček prikima. Ana naglo zapusti sobo.

* * *

«Danes sem moral dolgo čakati! Zaradi tega otroka, ki je bil pred mano pri vas, sem zamudil cele pol ure!»

Te besede, ki so zveneale kakor nekako očitane, je govoril imeniten gospod, vstopivši v sobo zdravnika Cvetniča. Bil je to tovarnar Kolnik, mož zajetnega života. Že leta in leta je hodil k zdravniku Cvetniču; kajti vrhu drugih čudnih lastnostij je imel tudi to posebnost, da si je domišljeval, da je bolan. In vendar bi bil zaštonj iskal pri njem bolezn!

V prejšnjih letih skoro ni bilo dneva, da ni k sebi pozval zdravnika Cvetniča, ki pa pri njem ni mogel zaslediti nikake bolezni.

Zaradi tega je zdravnik Cvetnič pri Kolnikovi marsikake šale zbijal na račun svojega „bolnika“. Da bi se rešil teh neprilik, je sklenil bogati tovarnar, da bode odslej sam zahajal k zdravniku Cvetniču posvetovat se gledé namišljene svoje bolezni. Takó je prihajal k Cvetniču vsaj jedenkrat v tednu; kajti le Cvetnič ga je mogel potolažiti, čeprav za malo časa. Dobra volja zdravnikova je vselej jako dobrodejno uplivala na „bolnika“ Kolnika. —

Ko je torej danes gospod Kolnik vstopil k Cvetniču, mu je šel zdravnik naproti, podal mu roko ter se nemo priklonil. Ne da bi pazil na očitanje Kolnikovo, vprašal je na kratko: «Kaj vam pa zopet manjka, gospod tovarnar?» —

Kolnik ni bil vaje, da bi bil govoril zdravnik tako na kratko ž njim. Zatorej je debelo pogledal ter ni odgovoril ničesar.

«Prosim, da se danes požurite», opomni zdravnik zopet hladno, po kratkem premolku.

Prek tovarnarjevega obraza zaplameni jeza. «To ni lepo od vas, gospod zdravnik», odgovori tovarnar jako rezko, «da se danes tako vedete proti meni. Saj jaz plačam do zadnjega vinarja trud, ki ga imate z mano, ubogim bolehavim možem!» —

Zdravnik je za hrbtom prikrižal roké ter se naslonil na mizo iz hrastovega lesa. S prisiljenim nasmehljajem deje: «Vi dobro veste, gospod Kolnik, da me kličejo na vse strani. In uprav danes imam dela nad glavo. Zatorej mislim, da je čisto prav, če želim z vami kmalu opraviti, in to tem bolj, ker vam prav za prav niti ni treba moje pomoči. Ker pa na neljubezniv način namigavate, da me dobro plačujete, zato oprostite, da se usojam vas prositi, da me vprihodnje opustite!»

Te besede so tovarnarja silno poparile. Takoj je skušal zopet popraviti to, kar je bil zagrešil. «Takó, takó, dragi prijatelj! Še tega bi manjkalo, da bi mi vi zapirali za zmerom svoje duri! Saj nisem menil

tako hudo, kakor umejete vi! Verujte mi, da ne! Jaz sem časih malce nagel, posebno, če me bolezen tare; a sicer sodim, da nisem slab človek. Med nama ne bodi krega! Tu je moja roka, dajte mi svojo, in bodiva si zopet stara prijatelja!»

Zdravnik Cvetnič se je moral nehoté smehljati o tej tovarnarjevi iskrenosti. Pa že trenutek kasneje je izginila njegova dobra volja.

«Vi ste me prej zaresno razžalili», očita tovarnarju. «Mogoče je pač, da bi se vi ne čutili razžaljenega, če bi vam rekel kak odjemnik: Gospod, vi mi prodajate to in ono blago, jaz vas pošteno plačujem in drugih ozirov vam nisem dolžan; kajti vrednost kake robe lahko nadomesti denar. Vse drugače pa je v mojem slučaju! Zdravnik žrtvuje svoj mir, svoje zdravje za blaginjo svojih bližnjikov. On skrbi zá nje z glavo in s srcem. In če za to dobi plačilo, vendar si želi pridobiti še nekaj drugega, namreč h v a l e ž n o s t onih, katerim je pomagal!

Res je, gospod Kolnik, da uprav vam nisem še nikoli storil take usluge, ki bi bila potrebovala mojih žrtev, ki bi mi bila zelo težka. Toda mišljenje, kakeršno ste razodeli, nahajam zvečine le pri bogataših; in to me žali. Posebno občutljiv sem, če se mi taka prigodi kakor danes, ko sem imel priliko pogledati na dno resnično lepe duše, duše, ki je vsa polna ljubezni in hvaležnosti! Ni čuda, če me potem boli vsaka sebičnost ali samopašnost, ki jo nahajam pri tem ali onem človeku, posebno pri človeku, ki sam sebe mehkuži od jutra do večera. Zdaj veste, zakaj ste me danes našli pri drugačni volji kakor sicer!» —

Zdravnik Cvetnič se je bil ogrel; tovarnar pa je v tem, ves v zadregi, igral z okrajcem svojega klobuka. To ti je bila „pridiga“, ki mu je pretresla vse ude. Da mu jo je govoril kdo drugi, gotovo bi dal duška svoji jezi. Na tihem se je kesal, da je uprav danes prišel k zdravniku Cvetniču. Toda, kar je bilo, je bilo! Drugega mu ni pre-

ostajalo, nego da poskusi opravičiti se. Najbolj ga je grizlo očitanje, da je samopašnik. Zatorej se je lotil takoj tega predmeta ter izpregovoril: «Poslušajte, gospod zdravnik, to pa vendar ne bi bilo prav, da bi molčal na vaše neopravičeno očitanje! Jaz samopašnik? Ali ne skrbim od jutra do večera za svojo rodbino? Ali se morda branim, če je treba v kak dober namen seči v žep? Ne, ne, ljubi moj. tak človek, kakoršnega me slikate vi, vendarle nisem!»

«Prav, ostanite pri besedi!» ga zavrne Cvetnič. «Ponudite mi priliko, da mi dokažete, da premalo cenim vašo srčno dobroto! Že prej sem vam odkritosrčno govoril. A če mi dovolite, da se še nadalje poslužujem te svoje odkritosrčnosti, potem vam moram povedati kar naravnost, da bi o vašem blagem srcu pričakoval lahko kaj več! Vi skrbite za svoje; tega vam ne oporekam. Vi preskrbujete svoje drage ne le s tem, kar jim je potrebno, temveč jim naklanjate tudi marsikaj prijetnega. Če kdo v vaši

rodbini trpi, trpite tudi vi ž njim; in ako se veseli, veselite se ž njim tudi vi! Toda vse to, dobro si zapomnite, ni še veliko. Najprej morate pomisliti, da to, kar storite, je lahka reč za vas! Saj so vaše denarnice polne, in polne so bile že za vašega očeta. Vi niste nikoli izkusili, kaj je pomanjkanje; vi ne veste, kaj se to pravi, če človek strada, da bi drugemu dal! Vi ste v jednom oziru radodarni, to je res! A dajete samo tistim, katerim ste bližji po krvi, sorodnikom, torej ljudem, do katerih ima že vsakdo po naravnem nagibu večje ali manjše nagnenje. Toda preko tega menda ne sega vaše sočutje! Vsekako sem že vaše ime bral v tukajšnjih časnikih, in sicer med onimi, ki so kaj darovali za mestne ubožce. Toda, kdor ne daje skrivej, t. j. da levica ne vé, kar desnica dá: tak človek je večinoma nečimern. Kolikor toliko je taka radodarnost tudi nekaka sebičnost, ker tak človek išče v svoji radodarnosti — časti! — Pa pustimo to! Jaz vam nočem

biti nepravichen! Vi morebiti nikdar niste našli prilike, da bi videli siromaštvo, katero se skriva, ali pa, katero bi se vsaj rado skrivalo. Vi pač morebiti niste nikoli videli prizorov iz človeškega življenja, takó tožnih prizorov, ob katerih si pravi človekoljub želi, da bi bil bogat kakor Krez in mogočen kakor Bog, to pa zato, da bi pomogel človeštvu iz tisočere bede in reve! Pogled na take prizore pušča v srcu sledí, ki sicer človeku ne pospešuje miru, pač pa mu blažijo srcé; pa saj je plemenito življenje več vredno od mirnega!»

Kolnik je ob tem govoru zdravnikovem stal pri oknu ter zrl na ulico. Ko zdravnik umolkne, se hipoma obrne ter mu ganjen seže v rokó.

«Danes sem vas še le spoznal, gospod Cvetnič!» vsklikne drhtečim glasom. «Vi niste le t e l e s e n zdravnik, nego vaše oko vidi človeku celó na dno d u š e! Odkrito vam povem: Odkar mi je v rosni mladosti umrla mati, še nikoli me ni noben opomin

tako prijel, kakor današnje vaše besede! In, da vam dokažem, da vam ob vseh svojih letih nisem nevreden učenec, predlagam to-le: Povejte mi, če vam na samaritanskih svojih potih kedaj vstane misel, da bi jaz lahko pomagal v tem ali onem slučaju! Kolikor bode v mojih močeh, bodem pomagal! In, ker v tem oziru skupno narediva, „ostane med nama“; tega ne bodeva obešala na veliki zvon! Je-li takó prav!»

«To je več, nego sem se nadejal!» odgovori zdravnik veselo. «In uprav zaradi tega si usojam vam takoj izreči neko srčno željo, na kar sem namignil sicer že prej! Reč se tiče deklice, ki je bila pred vami pri meni. Ona je hči vašega delavca D o v g a n a. V tej rodbini je nesreča doma. Revščina narašča, bolezen sledi za boleznijo. Imel sem srečo, da sem bil skoro že ozdravil brdko Dovganovo ženo, ki je ležala že več tednov. Toda najbrže vsled pomanjkanja in zaradi vlažnega stanovanja si uboga žena ni mogla opomoči popolnoma. Skratka: obo-

lela je zopet, in kakor vse kaže, prav nevarno. Stariši in otroci se ljubijo v tej družini z vso iskrenostjo; posebno pa ima hčerka A n a plemenito srce. Prišla je osebno k meni, prosit me, naj bi obiskal bolno njeno mater. Že je bila pri vratih, ko se nekoliko pomudi. Na moje vprašanje, kaj mi ima še povedati, mi jokaje izroči svoj birmanski dar, zlat križec. Iz njenega, po obilih solzah zadušnega pripovedovanja sem spoznal, da me prosi, naj vzamem to jedino njeno imovino v dokaz, kako mi je hvaležna. Te ljudi torej danes priporočam vaši dobroti, gospod Kolnik!»

«Idete li kmalu k Dovganki?» povpraša Kolnik živo. Zdravnik pritrdi. «No, potem vas pa spremim», naglo pristavi tovarnar. Malo hipov potem sta sedela oba gospoda v vozu, ki je drdral proti Dovganovemu stanovanju.

Ko sta potem gospoda zapuščala sobico uboge rodbine, si je Kolnik prizadeval, da ne bi pogledal zdravniku v oči. Vendar je

Cvetnič takoj opazil, da je Kolnik silno ganjen in da mu solza blišči v očesih.

Več minut molčita oba. Naposled prekine molk Kolnik sam rekoč: «Imate prav, vrli gospod Cvetnič! Revo je treba gledati od blizu! Potem še le človek verjame ter ganjenega srca rad stori delo usmiljenja. V tem slučaju že vem, kaj mi je storiti. Oče v tej rodbini je priden, delaven mož! Prihodnji mesec odide iz moje tovarne delovodja; Dovgan mu bode naslednik! Z večjo plačo, katero bode dobival, si lahko oskrbi boljše stanovanje; kajti v tej izbici, rekel bi, raste bolezen iz mokrih zidov in iz gnilega tlaka! Takoj odidem v tovarno, da Dovganu naznanim to novico ter mu tudi izročim nekaj denarja v podporo!»

«Zahvaljujem vas kat najiskreneje v imenu dobrih ljudij», odgovori zdravnik. Zdaj imam za bolnico zdravilo, ki bode bolj pomagalo nego vse moje stekleničice in praški. Zatorej se moram takoj vrniti k Dovganki, da ji to zdravilo previdno podam, da bi ji

nenadno veselje ne škodilo. Moj voz vam je na razpolago, gospod Kolnik! Moje noge so boljše od vaših!»

Preden je tovarnar mogel zabraniti, že je skočil zdravnik z voza. Naglo pozdravivši, je odšel proti Dovganovemu stanovanju.

* * *

V rodbino Dovganovo se je zopet nasedla sreča. Večji zaslužek očetov je pripomogel v to, da lože živé ter so si najeli zdravo, priležnejše stanovanje. Moreče skrbi so izginile. Medsebojna ljubezen v rodbini pa je ostala ista. Veselje zopet sije z zdravih obrazov vseh Dovganovih.

Pa tudi pri gospodu Kolniku se je izvršila velika prememba, da-si mu iste ni bilo poznati po zunanjem. Storil je bil prvo dobro delo, pri katerem je sodelovalo njegovo srce. In to delo je rodilo še sto drugih dobrih del. Kmalu je njegovo ime živelo v hvaležnem spominu onih, katerim je v bedi pomagala njegova roka. In ko-

likor pogosteje je na licu mesta bil priča bedi, ki je gospodarila v tej ali oni hiši: toliko bolj je pozabljal na svoje namišljene bolečine, s katerimi je tako dolgo mučil sebe, svoje in zdravnika. Med njim in zdravnikom Cvetničem pa se je razvilo prijateljstvo, ki v življenju ni prenehalo več.

Dobri ljudjé.

(Iz nemščine slobodno po *Frančišku Frischu*).

I.

Pol ure daleč od mesteca N. se razprostira mala gosposščina*), gosposka hiša, ki je bila na levo in desno obkrožena z gospodarskimi poslopji. Tukaj je stanoval **R u d o l f K u n s t i č**. Po zgodnji smrti svojega brata je bil dal slovó vojaškemu stanu ter jel sam oskrbovati očetovo posestvo. Rudolf Kunstič ni dosti umel o kmetijstvu, da-si je v svojih mladih letih rad povpra-

*) Gosposščina = posestvo na kmetih.

ševal po vsem, kar ga je zanimalo doma in na polju. Vrhu tega je bilo posestvo z dolgovi jako obloženo, in to že izza dobe Kunstičevega očeta. A, da-si so trle časih novega gospodarja hude skrbi, upal je vendar, da se razdolži. Priden je bil takó, kakor nihče njegovih sovrstnikov. Prav taka je bila tudi njegova soproga, nežna, sloka*) gospa. Bila je sicer rodom meščanka; vendar se je pridno kretala tudi v svojem novem okolišu, ne prizanašajé gladkim in belim ročicam, katere je prinesla iz mesta.

Neko nedeljo — bila je prva nedelja meseca septembra — je stal Kunstič v svojem sadovnjaku ter zadovoljno opazoval jesenske božje dari: fine hruške in jabolka in velike zrele češplje. Bilo je sadja toliko, da so se veje šibile pod njegovo težo. Zdajci ga vzdrami iz premišljevanja glasen pozdrav. Kunstič pogleda v kraj, od koder je zadonel dobro mu znani glas, ter se prijazno odzove klicu domačega gospoda

*) Slok = vitek, tanek.

župnika. Častitljivi gospod, s snegobelo glavo, je stal pri vrtni ograji ter gledal na vrt.

«Kam pa, kam, gospod župnik?» vpraša Kunstič gospoda župnika ter mu pomoli preko ograje roko v pozdrav.

«Naravnost k vam, gospod Kunstič! Toda predno sem stopil v hišo, pogledal sem radovedno na vrt. Saj sem skoro vedel, da vas dobim tu. Na ta vrt ste lahko ponosni, gospod Kunstič! Prav dobro se še spominjam onega časa, ko je vaš pokojni oče — Bog mu daj nebesa! — gradil ta vrt. Zdi se mi, kakor da se je to godilo včeraj. In vendar je temu že dolgo. Vi ste bili še majhen otrok, pravi golosrajčnik!»

Kunstič smehljaje prikima ter odpre vrtna vrata, da bi stopil vên na poljski kolovoz. «No, s čim vam morem ustreči, gospod župnik?» povpraša, in na to ubereta oba pot proti hiši. Toda predno je župnik mogel govoriti, pride jima nasproti gospa Kunstičeva, ki je vodila dva čvrsta dečka za roko. Župnik pozdravi gospo.

«Gospod župnik, to je lepota, da nas počastite! Saj le redko prihajate». In približavši se in podavši župniku roko, nadaljuje: «Saj ostanete pri nas na obedu, gospod župnik? Uprav danes pride na mizo vaša najljubša jed, — kakor da bi bila slutila, da pridete!»

«Žal, da moram vašo ponudbo odkloniti, častita gospa!» odgovori župnik. «Kajti uprav danes imam sam goste iz svoje domovine. Za nekoliko časa sem se oprostil, ker bi rad nekaj prav nujnega prosil g. Kunstiča. Meni je prav, gospa, da ste tudi zraven. Uverjen sem, da bodete podpirali mojo prošnjo. Morebiti reč odločite celó vi sami! Tiče se neke ženske, katero bi rad spravil v službo pri vas!»

V tem je družba prispela v lopo, ki je stala pred hišo. Le-ta je bila še vedno taka, kakor po letu: vsa zarasla z divjo trto, le da so ji tu pa tam že rumeneli listi. Gospa namigne otrokoma, naj gresta v hišo, v sobo; sama pa sede s soprogom za mizo

k gospodu župniku, ki je nadaljeval govor takó-le :

«Reč se tiče vdove. Njen mož je bil hud pijanec. Po smrti svojega moža je ostala sama z jednim otrokom v veliki revščini. Tega je že dve leti. Brdka žena, ki je zeló spretna v šivanju in vezenju, je v tem srečno prebila vse najhujše težave. Plačala je celó po svojem možu dolgove. Pred mesecem dnij je umrl tudi njen otrok, sinček, ki jej je bil jedino veselje. Zdaj je čisto sama na svetu, ker nima niti sorodnikov. Želi si ven iz svoje samote, da bi je žalost takó hudo ne trla. Najraje bi šla kam na deželo k dobrim ljudem služiti kot dekla. Jaz mislim, da bi ne ravnali napačno, ko bi vzeli *Marijo Gozdovnikovo* — takó je ženi ime — k sebi v službo. Dobro delo bi opravili, kajti pri vas bi se žena lahko počutila dobro». —

Gospod Kunstič skomizgne z rameni. «Poslov imamo zadosti»; izpregovori po kratkem molku. «In koliko sitnosti je s

temi ljudmi! Človek pomisli raje dvakrat, trikrat, desetkrat, predno vzame v hišo posla čez potrebo. O stroških niti ne govorim!»

«Vi torej odklanjate mojo prošnjo?» povpraša gospod župnik. Iz njegovih besed se je poznalo, da se mož čuti malo razžaljenega. Toda kmalu izgine vsak sled njegove nevolje. Vstavši deje zopet s prirojeno mu dobrodušnostjo: «Žal bi mi bilo zaradi uboge vdove, če bi bila moja prošnja zostonj. Morebiti pa reč še premislite. Ako nimate nič proti temu, pridem v dveh, treh dnevih, da izvem, kakó ste se odločili». —

Zdaj poprime besedo gospa Kunstičeva, ki je doslej molčé sedela na klopi. «Le pridite, gospod župnik, toda jaz vam morem reči že danes, da vašo varovanko sprejmemo v hišo». In, obrnivši se proti soprogu, deje: «Veš, Rudolf, danes zjutraj mi je rekla pésterna, da ne ostane več pri nas; vidiš, ljubi moj: Marija Gozdovnikova bi nam prišla kakor nalašč. Meniš li, da ne?»

Namesto Kunstiča odgovori gospod župnik; «Lepa hvala, častita gospa! Veseli me, da sem v vas, gospa, našel takó zvesto zaveznico. Upam, da skupno zmagava gospoda soproga!»

Zakonska sta se smejala temu krepkemu izrazu muzajočega se gospoda župnika. Stari gospod se prijazno odkrije ter ob glasnih pozdravih obeh zakonskih čvrsto zopet stopa proti župnišču.

Mesec dnij pozneje pa je Marija Gozdovnikova že delovala v Kunstičevi hiši. Bila je prijateljica obema otrokoma, gospodinji pa krepka podpora.

II.

Bilo je januarja meseca naslednjega leta. Nekega dne povabi Kunstič svojo soprogo, naj se zopet enkrat pelje ž njim v mesto. V tem, ko pojde on po svojih opravkih, lahko opravi ona posete (obiske), ki jih je obljubila že davno. Gospa je bila zadovoljna; toda še zadnji hip se je jela obotavljati. Zdelo se ji je namreč, da je Marija Gozdov-

nikova silno bleda ter da njena hoja ni prav gotova. Toda njen soprog je pregnal njene skrbi, a tudi Marija je zagotavljala, da jej ni tako slabo kakor misli gospa. Takó se je gospa Kunstičeva vendarle odpeljala.

Pozno zvečer se je vračala s soprogom domov. V debelih kosmičih je padal sneg, takó, da je moral voznik zeló paziti, da ni krenil s prave ceste. Takó je vožnja trajala pač še enkrat tako dolgo kakor sicer. Gospe Kunstičevi se je zdelo pot neskončno dolga. Veliko potrpljenja je morala imeti, da ni dala duška svoji nevolji. Ko naposled privozijo domov, gospa Kunstičeva najpreje hiti pogledat k otrokoma. Lože je dihala; kajti otroka sta sladko spala v snažnih posteljah. Marija je navadno vselej čakala, da so se vrnili gospodarji. A danes je ni bilo; najbrže je šla spat.

Že je skrbna gospa Kunstičeva mislila zapustiti sobo, ko sliši tiho ječanje iz Marijine sobe. Urno odprè deklino sobo, da

pogleda, kaj je. Marija je oblečena slonela na postelji. Obraz jej je bil višnjevo-rdeč, a život ji je stresalo mraženje.

«Uboga Marija», bolestno vikne dobrosrčna gospodinja, «vi ste nevarno bolni!»

«Žalibog, žalibog!» vzdihne dekla. «Mislila sem, da bom lahko prikrila svojo bolezen, da ne bi bila prisiljena zopet iti od vas. Toda takrat mi niti najtrdnejša volja ne pomaga več . . . Le to noč me še tukaj pustite, častita gospà; jutri pojdem v božjem imenu v bolnico».

Le s težavo je izrekla te besede. Potem je glasno zajokala, da se ji je od joka tresel ves život.

Gospa Kunstičeva se ljubeznivo skloni k bolnici. Tolažilno ji deje: «Marija, vi si delate nepotrebnih skrbi! Saj ostanete pri nas, ne samo to noč, ampak tudi še nadalje! Zdaj pa pojte v posteljo. Hlapec se takoj odpelje po našega zdravnika; ničesar vam ne bo manjkalo. Le ne obupajte, Marija!»

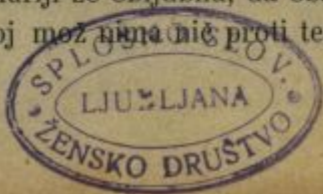
«Bog vam poplačaj stoterno! Jaz vam bodem hvaležna vse svoje žive dni!» Več ni mogla dekla izpregovoriti; kajti potok solzâ se ji zopet vdere po licu.

In ni čuda, če je Marija bila takó silno ganjena! Kajti poznala je življenje le ž njega trpke strani. Njena pleča so se bila navadila njega butare. Odkar je bila kot dvanajstletna deklica izgubila mater, je danes v prvo zopet okušala ljubezen milosrčnega srca! —

Gospa Kunstičeva se ni dala pregovoriti: hotela je počakati zdravnika. Bilo je že pozno po noči, ko se ustavijo pred hišo sani, s katerimi so bili šli po zdravnika.

Ko je zdravnik zapuščal bolničino sobo, skomizgal je z rameni. «Stanje deklino je nevarno», je dejal resno. «Toda tudi v najboljšem slučaju mine gotovo več mesecev, predno okreva. Zatorej bi sodil, da bi bilo dobro, če bi deklo dali prepeljati v bolnico».

Gospa Kunstičeva je odločno odkimala. «Jaz sem dobri Mariji že obljubila, da ostane pri nas. Tudi moj mož nima nič proti temu.

— Saj zopet kmalu pogledate k bolnici, gospod zdravnik?»

«Gotovo! Najkasneje pridem jutri popoldne zopet, kajti ponavljam: stanje bolničino je slabo. Kar morem storiti za njo, rad storim. Upajmo, da je njena narava dovolj močna, da premaga razdirajočo bolezen. Bodisi pa temu takó ali takó, otroka morate, častita gospa, takoj odstraniti, da se tudi njiju ne poprime bolezen». —

To rekši, zdravnik kratko pozdravi ter odide, kakor je bila njegova navada.

Da-si je bilo že pozno v noč, je pričelo zdaj vendar v hiši Kunstičevi pravo presseljevanje. Že so petelini peli, ko je gospa Kunstičeva še le jela misliti na počitek.

Tedni in meseci so minili, predno je Marija ozdravela. Veliki so bili stroški, ktere je gospod Kunstič imel s svojo zvesto služabnico. A plačal je rad. Žal, da ni dočakal dneva, ko je hvaležna dekla njegovima otrokoma vrnila vse te dobrote z obilnimi obrestmi vred!

III.

Pričetkom leta 1866. se je jela povsod širiti novica, da bode vojna. Najprej se je o tem govorilo potihoma, potem čedalje glasneje. Kdor je imel sina, moža, prijatelja ali znanca, katerega je še vezala vojaška dolžnost, bal se je, da bode treba jemati od njega slovó. Toda te govorce so obujale še druge, višje misli. Tisoč in tisoč src je plamtelo v ljubezni do lepe naše domovine, ki je potrebovala pomoči svojih sinov, in za katero je bilo žrtvovati blago in kri!

Kar se je tedne in tedne ugibalo po mestih in selih, je zdajci postala gola in resna istina! Kmet je zapuščal svoj plug; žuljava roka delavčeva je odlagala kladivo in oblič, uradnik peró — tisoč in tisoč množ se je odzivalo povelju ter je orodje miru zamenjavalo z orožjem.

Tudi pri Kunstičevih ni bilo drugače; gospodar je dobil ukaz, naj zopet obleče vojaško suktnjo. Moral je zadostiti vojaškim dolžnostim. Nekega ponedeljka je brdki

mož jemal slovó od dragih in ljubeznivih mu svojcev.

Žena in otroka so se mu dolgo jokaje ovijali okolo vratu; kar niso se mogli ločiti od njega. Tolažil jih je z ljubeznivimi besedami, kakor jih je tolažil že več dni poprej. Pa, naj si je tudi prizadeval, da bi bil miren, vendar mu je razrivala srce neizmirna boleost, da bi bil kmalu jokal sam, kakor so jokali svojci in sploh vsa družina.

Najhrabreje se je poleg vseh držala Marija, ki je zdaj, ko otroka nista več potrebovala njenega nadzorstva, največ pomagala gospodinji v kuhinji in v hlevu. Ni jej bilo odločeno prav za prav nobeno posebno delo; a lotevala se je vsega, kar je bilo potrebno pri hiši. Nihče ni bil pridnejši od nje. Svojim gospodarjem pa je bila takó udana, da jo je bilo ganljivo gledati. A Kunstičevi so tudi vedeli, kaj jim je Marija; zato so jo tudi poštevali svojim. Ko je Marija bila zvedela, da mora gospod Kunstič odpotovati, je prebledela. Toda kmalu je

našla dovolj moči, da je gospodinji priprosto, a presrčno prigovarjala, naj ne obupa. Naj se žalostna gospa le zaupno ozira do Njega, ki je najboljši naš oče; On, dobri Bog, gotovo vse dobro uravná; podeli ji dovolj moči, da bode lahko prenašala ta udarec nemile usode. Ponoči pa, ko je Marija samevala v svoji sobi, ni zadrževala solzá. Časih je bila že polnoči, ko je sklenila svojo molitev, ki je veljala gospodu Kunstiču.

Čas je potekal. Visokostasni častnik se je nežno izvilk rokam svoje žene in otrok. «Bog vas ohrani!» to so bile njegove zadnje besede. Potem je z rožljajočimi ostrogi stopil nizdolu po stopnicah ter zajezdil na dvorišču konja, ki je že dolgo čakal nanj. Še enkrat je v pozdrav zamahnil proti odprtim oknom, potem je odjezdil preko svežih, rosnih trat. Bila je to težka ježa . . .

Dan pred svojim odhodom je gospod Kunstič imel resen pogovor z ženo gledé na svoje premoženje. Njegovo stanje v tem oziru ni bilo preveselo. Dolgovi so bili

strašno narasli, posebno vsled nekaterih neuspehlih prometov, v katere se je dal zvoditi. Zdaj je bilo njegovo jedino upanje to, kakó konča pravda, katero je bil naperil zaradi neke dedščine. Pravda je tekla že leta in leta. Če pravdo dobi, potem je njegova hiša rešena; če jo pa izgubi, je pri kraju ž njegovim blagostanjem.

Kunstič vsega tega ni prikrival svoji soprogi. Resni položaj, v katerem se je nahajal, je zahteval to! Tako je šibka gospa postala deležna skrbi, katero je Kunstič nesel na daljno pot na solnčni jug, v severno Italijo. Tu je stala avstrijska južna armada, pripravljena, da vsak čas udari na močno vojsko Viktorija Emanuela. Istočasno je bila odposlana na sever druga avstrijska armada, da se tam poskusi v boju s prusko vojsko.

IV.

Gospod Kunstič je bil obljubil pred odhodom, da bode večkrat pisal domov. In to obljubo je tudi vestno izpolnjeval. Kolikor-

krat je le mogel, je poročal domov, kakó se mu godi. Časih je bilo le nekaj hitro napisanih in težko čitljivih vrstic, ki jih je poslal svojem. Pa tudi taka kratka pisma so doma veselo sprejemali. Kakó željno so pričakovali vsakega pisma! Kakó naglo so vsako odpirali, kakó je potem romalo iz roke v roko in kakó so vsako pismo čuvali, kakor kako sveto reč! Vendar najsi je vsako tako pisemce razveselilo mater in otroka, ta sreča se je razpršila v hipu, če so se vprašali: Ali je mož, oče tudi to uro še zdrav in neranjen, kakor takrat, ko je pisal te vrstice? Dvakrat na dan je moral romati zanesljiv hlapec v mesto na pošto. In, če je tam dobil pismo ter iz pisave spoznal, da ga je pisal gospod Kunstič, potem je kar tekel domov. Mož je vedel, da ima v rokah zaklad, in ta zaklad je hotel izročiti svoji gospodinji čim preje tem bolje! A gospodinja mu je bila za njegovo uzornost tudi hvaležna; vselej ga je lepo zahvalila ter mu kak novec stisnila v rokó.

V tej dobi je bila dognana pravda Kunstičeva. Kunstič jo je izgubil! Sedaj ni bilo več rešitve iz stiske: posestvo Kunstičevo je imelo biti prodano. —

V hišo Kunstičevo je prišel odvetnik, da bi naznanil kolikor mogoče s prizanesljivo previdnostjo gospe Kunstičevi to nesrečo. Našel je blago gospo v silnem nemiru, še predno ji je povedal, po kaj je prišel. Solzeč mu je rekla, da sluti kaj slabega. Že osem dnij ni ji pisal mož, takó, da nič ne vé, kakó je ž njim.

Odvetnik je porabil vso svojo zgovornost, da bi potolažil gospó. Saj se pismo lahko izgubi, kar bi ne bilo čudo v taki dobi. Mogoče je tudi, da gospod Kunstič ni imel časa ali prilike, da bi bil pisal.

Zdelo se je, da so besede odvetnikove nekoliko umirile gospo; kajti poslušala je, in njene solze niso bile več takó obilne. Toda kmalu zopet zmaje z glavo ter se znova udá veliki žalosti. Zdajci nenadno vpraša odvetnika, kakó je s Kunstičevo pravdo. Odvetnik

bi bil najrajši molčal; kajti srcé gospejino je bilo že itak silno užaljeno. Zatorej je odvetnik skušal, da bi se izognil odgovoru. Toda gospa je to opazila ter je še nujneje silila vanj, naj ji odgovori.

In mož ji je moral povedati resnico! «Izgubljeno, vse izgubljeno!» to so bile jedine besede, katere je še mogla izreči. Potem je dlje časa zamišljena zrla tja pred sé. Odvetnik ni imel srčnosti, da bi prekinil ta mučni molk. Bal se je, da ne bi jela gospa jokati še huje. Toda zdajci vstane gospa Kunstičeva s svojega sedeža. «Jaz znam delati», izpregovori dozdevno mirna. «Moji otroci vkljub tej nesreči ne bodo stradali!»

«To je vrlo», pohvali jo odvetnik z olajšanim srcem. «Kdor ob vsaki nezgodi izgubi pogum, je izgubljen! Sicer pa — saj se še vse lahko poravna. Vi, častita gospa, imate bogate sorodnike; gotovo vam bodo pomagali iz zagate».

Gospa Kunstičeva tožno odkimava; potem poda odvetniku rokó. «Za ves vaš trud in za

prijaznost vašo vas zahvalim, kadar se umirim. Zdaj nisem . . . mirna . . . meni . . . meni . . . je . . . slabo! » . . .

To izrekši, se prične opotekati ter se pred odvetnikovimi očmi zgrudi na tla. Ta urno skoči k njej ter prične klicati na pomoč. Kmalu sta bili v sobi dve dekli, pa tudi dečka sta takoj prihitela. Nastal je vik, jok in stok. Dekli sta gospó Kunstičevo nesli na posteljo; a odvetnik je takoj zapregel ter hitel v mesto po zdravnika.

Bilo je prepozno: kàp je bila umorila mlado — vdovo. Vdovo? Dà, v d o v a je bila, nesrečnica! Njena slutnja je ni varala. Še je ležala blaga pokojnica na mrtvaškem odru, med gorečimi svečami in vencí, ko prispè žalostna novica, da je umrl častnik Rudolf Kunstič! —

Takó je torej sledil udarec udarcu. Obče je bilo sočutje za ubogi siroti, za dečka, ki sta tekom jednega tedna izgubila očeta in mater! Toda nikogar ni bilo, da bi trajno hotel pomagati sirotama. Nekega dne pa se

oglasi uboga Marija Gozdovnikova ter se ponudi nesrečnikoma za drugo mater. Varuhi je bil tega vesel; kajti med tem je bilo prodano Kunstičevo posestvo. Ostalo je otrokoma le nekaj stotakov. Ta denar pa ni zadoščal za njiju odgojo.

Marija Gozdovnikova je z rejencema odpotoyala v mesto. Leta in leta je že prej pridno varčevala, in kar si je bila prihranila za stare dni, je zdaj porabila v to, da si je najela v mestu sobico, v katero se je nastanila s sirotama. V sobici je sedela od zore do pozne noči ter pridno predla, šivala in vezla. Rada je delala, kajti vesela je bila, da more otrokoma vrniti to, kar je bila dolžna njiju starišem.

In otroka sta se lepo razvijala na duši in na telesu pod skrbnim varstvom priproste, a brdke žene. Mlajši nosi dandanes cesarsko suktnjo, je mnogo čislan častnik; starejši pa je vrl mizarški mojster v mestu, ima vedno mnogo dela. Marija Gozdovnikova mu pridno gospodinji. Dobro se godi vsem. Nekdanja

rejenca spoštujeta in ljubita svojo drugo mater, a tudi vse mesto ceni blago ženo, ker obče je znano, da je ona postavila temelj sedanjemu blagostanju obeh bratov.

Avstrija.

Avstrija, domovje krasno!
Zá-te mi gori srcé,
Naj ti sije solnce jasno,
Naj nevihte ti preté!

Těbi, Avstrija premila,
Posvečujem vse moči
Zá-te, če bilà bi sila,
Rad prelijem svojo kri! —

Rásti, slávljeno cesarstvo,
V strah sovragov svojih vséh!
Bog te sprejmi v svoje varstvo.
Delom tvojim daj uspěh! —

Sklep.

Prišel, otroci, sem do sklepa...
Sedaj od vas se poslovim;
Toda poprej še prošnja lepa,
Da ž njo se vam priporočim.

Naj draga bo vam moja knjiga,
Saj v njej je mnogi zgled krasán;
K poštenju, k delu naj vas vžiga,
Da srečni boste neki dan!

Dorastli, spómnite se méne,
Ki tróhnel bom že pod zemljó;
Molitve zá-me preiskréne
Pošiljajte k Bogú v nebó:

*„Daj v rajú večno mu plačilo,
Dobrotni, milostni Gospód!
Saj ljubil je domóvje milo
Ter delováł za mladi rod!“ —*

Obseg.

Stran

1. Mladi učence (pesem)	5
2. Zorka in prepelica (povest)	7
3. Sirota (pesem)	13
4. Vsevedni Bog (pesem)	14
5. Milica (povest)	16
6. Mačka (povest)	18
7. Jablana (povest)	22
8. Zašle deklice (povest)	25
9. Štirje letni časi (pesem)	29
10. Presajena cvetka (pesem)	30
11. Zaradi jednega samega pregreška (povest)	31
12. Moja mamica (pesem)	58
13. Tolažba (pesem)	59
14. Tri zelene mladike (povest)	61
15. Nečimerni Ivko (povest)	66
16. Pridni Vid (pesem)	70
17. Kralj Baltazar (pesem)	72
18. Nemi hlapec (povest)	77
19. Osivelemu učitelju (pesem)	96
20. Na grobu iskrenega rodoljuba (pesem)	97

1100

	Stran
21. Kramar in miška (povest)	99
22. Pevec Arijon (povest)	100
23. Prazna želja (pesem)	106
24. Hrabri vojak (povest)	107
25. Škof Kolonič (pesem)	119
26. Ozdravljeni bolnik (povest)	123
27. Vojak Radovan (pesem)	130
28. Mravlja (pesem)	132
29. Dvoje zdravljenj (povest)	133
30. Dobri ljudje (povest)	152
31. Avstrija (pesem)	173
32. Sklep (pesem)	174

